

MASTEROPLEIDINGEN

RECHTSGELEERDHEID

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0659

© 2018 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDINGEN RECHTSGELEERDHEID VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	6
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	6
WERKWIJZE VAN HET PANEL	7
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	11
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	19
BIJLAGEN	35
BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN	37
BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	39
BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	46
BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S.....	50
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	62
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	66

Dit rapport is vastgesteld op 12/04/2018.

RAPPORT OVER DE MASTEROPLEIDINGEN RECHTSGELEERDHEID VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 19 december 2014).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Masteropleiding Arbeidsrecht

Naam van de opleiding:	Arbeidsrecht
CROHO-nummer:	60222
Niveau van de opleiding:	master
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Nederlands arbeidsrecht Arbeid en onderneming European and International Labour Law (Einde instroom 01-09-2015. Einde looptijd afstudeerrichting 01-09-2017)
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Fiscaal Recht

Naam van de opleiding:	Fiscaal Recht
CROHO-nummer:	66827
Niveau van de opleiding:	master
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Internationaal en Europees belastingrecht Nederlands belastingrecht
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Informatierecht

Naam van de opleiding:	Informatierecht
CROHO-nummer:	60223
Niveau van de opleiding:	master
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Privaatrecht

Naam van de opleiding:	Privaatrecht
CROHO-nummer:	60219

Niveau van de opleiding:	master
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Privaatrechtelijke rechtspraak Commerciële rechtspraak
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Masteropleiding Publiekrecht

Naam van de opleiding:	Publiekrecht
CROHO-nummer:	60220
Niveau van de opleiding:	master
Orientatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	Staats- en bestuursrecht Gezondheidsrecht Strafrecht Militair Recht (Einde instroom 01-09-2016. Einde looptijd afstudeerrichting 31-08-2018.)
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	03/07/2019

Het bezoek van het visitatiepanel Rechtsgeleerdheid aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 02/10/2017 - 04/10/2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Universiteit van Amsterdam
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 07/08/2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid beoordeelde bestond uit:

- Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker, emeritus hoogleraar Internationaal Institutioneel Recht aan de Universiteit Utrecht [voorzitter];
- Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'Eert, hoogleraar Staatsrecht aan de Radboud Universiteit Nijmegen [vice-voorzitter];
- Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos, emeritus hoogleraar Strafrecht aan Tilburg University;
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers, hoogleraar Belastingrecht aan Tilburg University en voormalig Lid van de Eerste Kamer;
- Prof. dr. mr. A.L.B. (Aurelia) Colombi Ciacchi, hoogleraar Law and Governance aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad, senior raadsheer bij het Gerechtshof Amsterdam;
- Em. prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen, emeritus hoogleraar Vermogensrecht en Privaatrechtsgeschiedenis aan Maastricht University;

- V.A. (Veerle) van Waarde, masterstudent Nederlands Recht, specialisatie Staats- en Bestuursrecht, aan Maastricht University [studentlid];
- Prof. dr. mr. P. (Peggy) Valcke, professor aan de Rechtenfaculteit van de KU Leuven, gespecialiseerd in onder meer media- en ICT-recht.

Het panel werd ondersteund door drs. José van Zwieten, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

De visitatiegroep Rechtsgeleerdheid

De beoordeling van de masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam was onderdeel van de visitatie Rechtsgeleerdheid. Van oktober 2017 tot en met maart 2018 beoordeelden drie panels in totaal 92 opleidingen aan elf universiteiten. In overleg met de NVAO is ervoor gekozen om binnen de overkoepelende visitatiegroep Domein Rechtsgeleerdheid drie subclusters (in het vervolg clusters) van instellingen aan te wijzen:

Cluster I	Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit, Erasmus Universiteit Rotterdam, Nyenrode Business Universiteit;
Cluster II	Universiteit Leiden, Tilburg University, Universiteit Utrecht;
Cluster III	Maastricht University, Open Universiteit, Radboud Universiteit Nijmegen, Rijksuniversiteit Groningen.

Ieder cluster werd door een eigen panel beoordeeld. De panels bestonden voor elk cluster uit de volgende leden:

Cluster I

- Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker (voorzitter)
- Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'eert (vice-voorzitter)
- Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers
- Prof. dr. mr. A.L.B (Aurelia) Colombi Ciacchi
- Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad LLM
- Prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. mr. dr. P. (Peggy) Valcke
- Prof. dr. L.J. (Larissa) van den Herik

Cluster II

- Em. prof. dr. mr. R. (Roel) Fernhout (voorzitter)
- Prof. mr. J. (Jan) Struiksma (vice-voorzitter)
- Em. prof. mr. G.P.M.F. (Gerard) Mols
- Prof. dr. B.E. (Barbara) Reinhartz
- Prof. dr. M.G. (Michael) Faure
- Prof. mr. R.G. (Rainer) Prokisch
- Prof. dr. mr. A.A.H. (Aukje) van Hoek
- Prof. mr. M.B.M. (Marco) Loos
- Prof. mr. J.B. (Hanneke) Spath
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. mr. A.A. (Antoon) Quaedvlieg

Cluster III

- Em. prof. mr. A.F.M. (Adriaan) Dorresteijn (voorzitter)
- Prof. mr. E. (Elies) van Sliedregt (vice-voorzitter)
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel
- Prof. dr. mr. A.J.C. (Adrienne) de Moor-van Vugt
- Em. prof. mr. L.C. (Laurens) Winkel
- Em. prof. mr. drs. H.P.A.M. (Henk) van Arendonk
- Dr. D. (Dominique) Sluijsmans
- V.A. (Veerle) van Waarde LLB
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn LLB
- D.H. (Danielle) Arnold LLB
- Prof. M. (Manuel) Desantes Real
- Prof. mr. A.A. (Antoon) Quaedvlieg
- Prof. dr. Y. (Yves) Jorens
- Dr. mr. S.A. (Sonja) Kruisinga
- Prof. mr. H.N. (Harriët) Schelhaas

Voor elk bezoek binnen een cluster werd vervolgens een subpanel aangesteld, gebaseerd op de expertise en beschikbaarheid van panelleden en rekening houdend met mogelijke belangenverstremgeling. Bij het bezoek aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit bestond het panel uit de volgende leden:

- Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker (voorzitter)
- Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'Eert (vice-voorzitter)
- Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos
- Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers
- Prof. dr. mr. A.L.B. (Aurelia) Colombi Ciacchi
- Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad
- Em. prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen
- R.P.M.G. (Robert) van den Boorn
- Prof. dr. L.J. (Larissa) van den Herik

Coördinatie en secretarissen

Dr. Fiona Schouten was uitvoerend coördinator van de visitatie Rechtsgeleerdheid, drs. Linda te Marvelde supervisor en Marcella van Schie MA projectondersteuner. Voor cluster I traden drs. José van Zwieten (UvA, VU) en dr. Marianne van der Weiden (EUR, Nyenrode) op als secretaris, voor cluster II Adrienne Wieldraaijer-Huijzer MA (UL) en dr. Floor Meijer (TiU en UU) en voor cluster III drs. Renate Prenen (MU, OU, RU en RUG). Daarnaast was Fiona Schouten voor de bezoeken aan de UvA, EUR, MU en RU tweede secretaris vanwege parallelsessies in het programma en aan de RUG vanwege voorgenomen naamswijzigingen van opleidingen.

Consistentie en ijking

De consistentie in de beoordeling binnen en tussen de drie clusters werd op diverse manieren geborgd:

1. De coördinator van QANU was bij elk bezoek aanwezig bij de start van elk visitatiebezoek en bij het opstellen van de eindoordelen;
2. De coördinator was bij het eerste bezoek in ieder subcluster aanwezig;
3. Er vonden ijkingsoverleggen plaats op vrijdag 8 december 2017 en 6 april 2018 waarin voorzitters, vice-voorzitters, studentleden en de coördinator van QANU werkwijze en beoordeling bespraken;
4. De voorzitters waren in ieder geval bij één bezoek buiten hun eigen cluster als toehoorder aanwezig;
5. De student-panelleden rouleerden; zij namen deel aan ten minste één bezoek in elk cluster;
6. Voorafgaand aan de bezoeken vond er op 29 augustus 2017 een overleg plaats tussen coördinator en secretarissen, waarin de werkwijze werd besproken.

Vorbereiding

Op 23 maart 2017 werden de voorzitters van de drie panels gezamenlijk door QANU geïnformeerd over de werkwijze tijdens de visitatie Rechtsgeleerdheid, de beoordelingskaders en de bezoekplanning. Daarbij spraken zij ook over wederzijdse afstemming en onderlinge communicatie. De voorzitters kwamen naar aanleiding hiervan tot een gezamenlijke richtlijn voor hun werkwijze bij de scriptieselectie en tot een omschrijving van aard en aantal van de vakken die tijdens de bezoeken door de opleidingen ter inzage werden gegeven.

Alle leden van de drie panels kwamen op 19 juni 2017 bijeen voor een startvergadering. Tijdens die bijeenkomst werden de panelleden geïnformeerd over de van toepassing zijnde beoordelingskaders en de planning van de bezoeken. De panelleden reflecteerden ook op de inhoud en het gebruik van het domeinspecifiek referentiekader voor de visitatiegroep (zie bijlage 2).

In de aanloop naar het visitatiebezoek aan Universiteit van Amsterdam stelden de coördinator en de panelvoorzitter een selectie samen van eindwerken van de te beoordelen opleidingen. Deze eindwerken werden gekozen uit een lijst van afgestudeerden over 01/09/2015 - 31/08/2017. De selectie vond plaats volgens de Beoordelingsrichtlijn eindwerken van de NVAO. Daarbij hielden de coördinator en voorzitter rekening met variatie in onderwerpkeuze, afstudeervariant, begeleiding en beoordeling. Het panel bestudeerde deze selectie en de bijbehorende beoordelingsformulieren.

De coördinator stelde een bezoekprogramma op in overleg met de contactpersonen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Dit bezoekprogramma is in dit rapport opgenomen als bijlage 5. De Faculteit der Rechtsgeleerdheid selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners die ter goedkeuring werden voorgelegd aan het panel en de coördinator.

Na ontvangst van de kritische reflectie controleerde de coördinator deze op kwaliteit en volledigheid alvorens haar ter bestudering naar het panel te sturen. De panelleden lazen de kritische reflectie en formuleerden op basis daarvan vragen en eerste bevindingen.

Bezoek

Het visitatiebezoek aan de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 02/10/2017 - 04/10/2017. Tijdens het bezoek bestudeerde het panel het ter inzage gevraagde materiaal. Een overzicht van dit materiaal is te vinden in bijlage 6. Het panel sprak met studenten en docenten, formeel en informeel verantwoordelijken, alumni en vertegenwoordigers van de opleidings- en examencommissie en. Tevens bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van die gelegenheid is geen gebruik gemaakt.

Het panel beëindigde het bezoek met een intern overleg om zijn voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het bezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin hij de voorlopige indrukken en algemene observaties van het panel presenteerde.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel. Dit legde de coördinator voor aan de panelleden. Na verwerking van hun commentaar en na akkoord van het panel stuurde de coördinator het rapport naar de Faculteit der Rechtsgeleerdheid met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De reactie van het bestuur op het conceptrapport werd voorgelegd aan de voorzitter van het panel en feitelijke onjuistheden werden op zijn verzoek gecorrigeerd. Vervolgens werd het rapport door het panel vastgesteld en toegestuurd aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en aan het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam.

Beslisregels

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Masteropleiding Arbeidsrecht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleidingen Arbeidsrecht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Op inhoudelijk vlak adviseert het panel de opleiding Arbeidsrecht de specifieke eindtermen van de track Arbeid en Onderneming aan te scherpen om het eigen profiel van de track te verduidelijken. Het profiel van de opleiding is in lijn met de verwachtingen van een dergelijke juridische masteropleiding.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. De facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs zijn goed terug te zien in het curriculum van de opleiding. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In de opleiding worden passende werkvormen gehanteerd.

Het curriculum van de masteropleiding Arbeidsrecht biedt volgens het panel een goed dekkend overzicht in arbeidsrechtelijke thematieken. Er is een goede variatie in werkvormen, waaronder een verplicht onderdeel Moot Court. Het panel is positief over het internationale accent binnen de opleiding in de vorm van het door beide tracks gedeelde vak Europees Arbeidsrecht, dat in het Engels gevolgd kan worden. Voor de track Arbeidsrecht algemeen beveelt het panel aan de civielrechtelijke inbedding te versterken.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdpad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleiding aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In de opleiding zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleiding Arbeidsrecht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid* (2010). Toetsing in de opleiding Arbeidsrecht kent enige mate van variatie: studenten maken met name schriftelijke tentamens. Studenten maken ook voldoende papers en mondelinge presentaties.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleiding Arbeidsrecht heeft echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Arbeidsrecht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties zijn van voldoende

niveau, maar een sterk metajuridisch en rechtsvergelijkend perspectief ontbreekt in de meeste bestudeerde eindwerken. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleiding hen in voldoende mate heeft voorbereid op de beroepspraktijk.

Masteropleiding Fiscaal Recht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleiding Fiscaal Recht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Het profiel van de opleiding is in lijn met de verwachtingen van een dergelijke juridische masteropleiding.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. De facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs zijn goed terug te zien in het curriculum van de opleiding. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In de opleiding worden passende werkvormen gehanteerd.

De masteropleiding Fiscaal Recht heeft een duidelijk programma, dat vrijwel geheel uit verplichte vakken bestaat. De beide tracks bereiden studenten adequaat voor op de fiscale beroepspraktijk, zo concludeert het panel. De dynamiek van dit vakgebied komt goed aan de orde doordat er steeds aandacht is voor actuele ontwikkelingen en de historische context daarvan. In de track Internationaal en Europees Belastingrecht vindt het panel het ontbreken van een vak omzetbelasting een gemis. Het adviseert de opleiding dit onderwerp onderdeel te maken van het curriculum van deze track. Ook geeft het de opleiding in overweging Engelstalige onderdelen op te nemen in het curriculum om de aansluiting bij de beroepspraktijk te optimaliseren.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdpad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleiding aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In de opleiding zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleiding Fiscaal Recht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid* (2010). Toetsing in de opleiding kent enige mate van variatie: studenten maken met name schriftelijke tentamens, maar ook voldoende papers en mondelinge presentaties.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleiding Fiscaal Recht heeft echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Fiscaal recht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties zijn van voldoende niveau, maar een sterk metajuridisch en rechtsvergelijkend perspectief ontbreekt in de meeste bestudeerde eindwerken. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleiding hen in voldoende mate heeft voorbereid op de beroepspraktijk.

Masteropleiding Informatierecht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleiding Informatierecht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Voor de masteropleiding Informatierecht geldt dat deze volgens het panel een uniek en steeds relevanter profiel heeft, dat gestalte krijgt vanuit een directe verbinding met een internationaal toonaangevend onderzoekscentrum. Het panel adviseert de opleiding Informatierecht haar eindtermen een minder generiek karakter te geven om het unieke karakter van de opleiding beter tot uitdrukking te brengen.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. De facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs zijn goed terug te zien in het curriculum van de opleiding. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In de opleiding worden passende werkvormen gehanteerd.

Het onderscheidende disciplinaire profiel van de masteropleiding *Informatierecht* is sterk uitgewerkt in het curriculum. De kernvakken behandelen thematiek binnen het informatierecht vanuit de verschillende juridische deelgebieden en zowel vanuit een academisch als een maatschappelijk perspectief. De opleiding is kleinschalig, waardoor studenten intensief begeleid kunnen worden en veel feedback krijgen. Het panel is onder de indruk van de variatie in activerende werkvormen die binnen de opleiding worden gehanteerd. Er is veel aandacht voor zowel schriftelijke als mondelinge presentatievaardigheden.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdpad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleiding aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In de opleiding zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleiding Informatierecht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid* (2010). Toetsing in de masteropleiding Informatierecht valt op door het brede palet aan toetsvormen.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleiding Informatierecht heeft echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van

masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Informatierecht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties laten over het algemeen een hoog niveau zien met aandacht voor empirisch, interdisciplinair en/of rechtsvergelijkend onderzoek. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleiding hen in voldoende mate heeft voorbereid op de beroepspraktijk.

Masteropleiding Privaatrecht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleiding Privaatrecht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen van deze opleidingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Wel beveelt het panel de opleiding aan de ambities zoals die tot uitdrukking komen in de formulering van de eindtermen met betrekking tot internationalisering en Europees privaatrecht af te zwakken. Het profiel van de opleiding is in lijn met de verwachtingen van een dergelijke juridische masteropleiding. Het panel acht de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk weinig helder qua profiel en raadt de opleiding aan dit aan te scherpen of de track samen te voegen met de track Commerciële Rechtspraktijk.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. De facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs zijn goed terug te zien in het curriculum van de opleiding. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In de opleiding worden passende werkvormen gehanteerd.

De masteropleiding *Privaatrecht* wordt gekenmerkt door ruime keuzemogelijkheden, die door studenten zeer worden gewaardeerd maar volgens het panel meer zouden moeten worden ingeperkt om de coherentie van de verschillende tracks te vergroten. In de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk leidt dit volgens het panel echter tot profielvervaging: de track is gebaat bij een duidelijker onderscheidend vermogen. De track Commerciële Rechtspraktijk biedt volgens het panel een samenhangend traject dat aansluit bij de wensen van het beroepenveld. Inhoudelijk zou verdieping in de hoofdgebieden van het privaatrecht, zoals goederenrecht en verbintenissenrecht, in beide tracks versterkt mogen worden.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdpad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleiding aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In de opleiding zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleiding Privaatrecht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid*

(2010). Toetsing in de masteropleiding Privaatrecht kent enige mate van variatie, maar de toetsing van schrijfvaardigheid is een punt van zorg. Het panel ondersteunt met klem de ingezette ontwikkeling dat ook in deze opleiding minimaal één paper geschreven dient te worden.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleiding Privaatrecht heeft echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Privaatrecht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties zijn van voldoende niveau, maar een sterk metajuridisch en rechtsvergelijkend perspectief ontbreekt in de meeste bestudeerde eindwerken. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleiding hen in voldoende mate heeft voorbereid op de beroepspraktijk.

Masteropleiding Publiekrecht

Beoogde eindkwalificaties

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleiding Publiekrecht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Het profiel van de opleidingen is in lijn met de verwachtingen van een dergelijke juridische masteropleiding. De track Gezondheidsrecht binnen de masteropleiding Publiekrecht vormt volgens het panel een onderscheidend onderdeel van deze opleiding.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. De facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs zijn goed terug te zien in het curriculum van de opleiding. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In de opleiding worden passende werkvormen gehanteerd.

De masteropleiding *Publiekrecht* heeft drie tracks, die ieder een duidelijke focus hebben en een goede balans kennen tussen kernvakken en gebonden keuzeruimte. Wel beveelt het panel aan de keuzeruimte te verkleinen met meer verplichte vakken. Het vak Beginselen van de Democratische Rechtstaat realiseert nog niet naar tevredenheid de beoogde samenhangende, metajuridische en gezamenlijke basis in deze opleiding. Het panel ondersteunt de opleiding in het voornemen om de opzet hiervan te herzien. Het beperkte aantal contacturen in de opleiding is een punt van zorg. Het panel waardeert het feit dat het faculteitsbestuur van plan is dit aantal binnen afzienbare tijd te verhogen en adviseert dit zo snel mogelijk op te pakken.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdspad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleiding aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleiding wordt verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In de opleiding zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Toetsing

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleiding Publiekrecht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid* (2010). Toetsing in de masteropleiding Publiekrecht kent enige mate van variatie, maar de toetsing van schrijfvaardigheid is een punt van zorg. Het panel ondersteunt met klem de ingezette ontwikkeling dat ook in deze opleiding minimaal één paper geschreven dient te worden.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleiding Publiekrecht heeft echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Gerealiseerde eindkwalificaties

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Publiekrecht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties zijn van voldoende niveau, maar een sterk metajuridisch en rechtsvergelijkend perspectief ontbreekt in de meeste bestudeerde eindwerken. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleiding hen in voldoende mate heeft voorbereid op de beroepspraktijk.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Masteropleiding Arbeidsrecht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Fiscaal Recht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Informatierecht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	goed
Algemeen eindoordeel	goed

Masteropleiding Privaatrecht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding Publiekrecht

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	voldoende
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 12/04/2018

Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker

Drs. J. (José) van Zwieten

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

De Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam organiseert veertien opleidingen. Tien daarvan zijn beoordeeld tijdens de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid (2017-2018). De masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht zijn éénjarige masteropleidingen die worden georganiseerd door de Amsterdam Graduate School of Law van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. De directeur van de School is door de decaan van de faculteit belast met de uitvoering van het Onderwijs- en Examenreglement van de opleidingen. De opleidingen hebben een eigen opleidingsdirecteur, die verantwoordelijk is voor de organisatie, de resultaten en de evaluatie van de betreffende opleiding. De Nederlandstalige masteropleidingen hebben een gezamenlijke Opleidingscommissie, met uitzondering van de masteropleiding Fiscaal recht, die een Opleidingscommissie deelt met de bacheloropleiding Fiscaal recht.

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde eindkwalificaties tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De Nederlandstalige masteropleidingen van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam beogen discipline- en maatschappelijk bekwame juristen op te leiden die in staat zijn op kritische en zelfstandige wijze juridische problemen in hun eigen vakgebied te analyseren en op creatieve wijze op te lossen. Dit betekent dat de opleidingen enerzijds disciplinegebonden kennis, vaardigheden en inzichten nastreven en anderzijds algemene academische vorming beogen, waaronder het verwerven van academische vaardigheden en kritische reflectie. Deze algemene doelstellingen zijn per opleiding vertaald in opleidingsspecifieke eindtermen. De volledige lijst met eindtermen per opleiding is opgenomen in bijlage 3 van dit rapport.

Het panel heeft de eindtermen van de opleidingen bestudeerd in het licht van het domeinspecifiek referentiekader (zie bijlage 2). Het stelt vast dat deze hier voldoende op aansluiten. Dit is in de kritische reflecties duidelijk gepresenteerd door middel van tabel 1, waarin de vereisten vanuit het domeinspecifiek referentiekader afgezet zijn tegen de eindtermen van de betreffende opleiding. Dezelfde vergelijking is in tabel 2 gemaakt met de Dublindescriptoren voor masteropleidingen. Vanwege de nationale inbedding van de juridische opleidingen is geen benchmark uitgevoerd. Het panel concludeert uit deze vergelijkingen dat de eindtermen van de opleidingen wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie in overeenstemming zijn met nationale en internationale eisen. Wel merkt het panel op dat de opleidingen, in lijn met de bredere facultaire aandacht voor internationalisering, in de eindtermen zouden kunnen specificeren welke mate van beheersing van het Engels van de afgestudeerden wordt verwacht.

De *masteropleiding Arbeidsrecht* kent volgens het panel een helder profiel, dat duidelijk vertaald is in de opleidingsspecifieke eindtermen. De opleiding beoogt studenten een goed begrip van de verschillende doelen van het arbeidsrecht, de belangrijkste instituties, de verschillende coördinatiemechanismen en de invloed van Europa bij te brengen. De opleiding richt zich niet alleen op het civiele arbeidsrecht, maar ook op het publieke arbeidsrecht en de sociale zekerheid. Tevens

besteedt de opleiding aandacht aan de vergelijking met andere relevante rechtsgebieden, zoals het contractenrecht, het aansprakelijkheidsrecht, het insolventierecht en het financiële recht. In lijn met het facultaire beleid is internationalisering van het arbeidsrecht ook een speerpunt binnen de opleiding. Studenten dienen de doorwerking van internationaal en Europees (arbeids)recht op het nationaal arbeidsrecht te bestuderen.

De opleiding heeft twee verschillende tracks, die ieder nog enkele trackspecifieke eindtermen hebben. Tot 1 september 2015 was het mogelijk om in te stromen in een derde track: European and International Labour Law. Deze track is beëindigd. De laatste afstudeermogelijkheid in deze track was 1 september 2017. De track Arbeidsrecht leidt specialisten op het gebied van arbeidsrecht op, zowel privaatrechtelijk als publiekrechtelijk. Er is in deze track veel aandacht voor de interactie tussen recht en maatschappij. De track Arbeid en Onderneming richt zich op onderwerpen die zich bevinden op het grensgebied van ondernemingsrecht en het arbeidsrecht. Het panel kon uit de geformuleerde eindtermen niet duidelijk het profiel van deze track herleiden. In de gesprekken met betrokken medewerkers is het panel echter duidelijk geworden dat de track zich onderscheidt van de algemene track door de combinatie met ondernemingsrecht en daarmee voorziet in een behoefte vanuit de beroepspraktijk en van studenten. Het panel adviseert de opleiding de trackspecifieke eindtermen van Arbeid en Onderneming zodanig aan te passen dat ze het eigen profiel van de track duidelijker reflecteren.

De *masteropleiding Fiscaal Recht* beoogt studenten een goed begrip bij te brengen van de functies van belastingheffing in een tijdsgewricht dat wordt gekenmerkt door dynamiek en globalisering. In aansluiting op de onderzoekszwaartepunten van het Amsterdam Centre for Tax Law zijn winstbelastingen, Europees belastingrecht en het internationale belastingrecht tot speerpunt gemaakt binnen de opleiding. Volgens het panel zijn deze speerpunten relevant en goed gekozen. Enkel het ontbreken van BTW in deze focus is volgens het panel een gemis gezien het belang en de omvang van dit fiscale domein. De masteropleiding Fiscaal Recht voldoet aan de eisen die de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB) stelt om te kwalificeren voor toelating tot de beroepsopleiding. Het behalen van civiel effect voor de zogenoemde togaberoepen is mogelijk door de keuzeruimte binnen de bacheloropleiding Fiscaal Recht te gebruiken voor een aantal voor het civiel effect vereiste vakken die geen deel uitmaken van deze opleiding.

Studenten hebben in de masteropleiding Fiscaal Recht keuze uit twee tracks: 'Internationaal en Europees belastingrecht' en 'Nederlands belastingrecht'. De internationale track richt zich op de fiscale problematiek van het grensoverschrijdend ondernemen, werken en investeren. De nationale track focust vooral op de fiscale behandeling van particulieren, het midden- en kleinbedrijf en *not for profit* organisaties. Conform de internationale profilering van de faculteit wordt in de nationale track nadrukkelijk ook aandacht besteed aan de wisselwerking tussen het nationale en internationale belastingrecht. Het panel kan zich vinden in de opzet en profilering van de beide tracks.

De *masteropleiding Informatierecht* komt voort uit het in Amsterdam gestarte informatierechtdomein dat momenteel een van de onderzoekszwaartepunten is van zowel de faculteit als van de Universiteit van Amsterdam. Dit domein richt zich op de juridische aspecten van de productie, de toegang, de verspreiding en het gebruik van informatie, informatietechnologie en communicatie-infrastructuren. Informatierecht heeft een multidimensionaal karakter: informatierechtelijke vraagstukken worden vanuit meerdere traditionele rechtsgebieden bestudeerd. Vanwege het grensoverschrijdende karakter is ook het Europees- en internationaal recht daar nadrukkelijk bij betrokken. De rode draad in de informatierechtelijke benadering is de waarborging van de voor communicatieprocessen primair van belang zijnde fundamentele rechten.

Het disciplinaire profiel van de masteropleiding Informatierecht is volgens het panel zeer onderscheidend en herkenbaar. De maatschappelijke relevantie van deze discipline neemt steeds meer toe. De UvA is pionier in de academische benadering van deze discipline. De sterke verbinding van de opleiding met het internationaal toonaangevende onderzoekscentrum Instituut voor Informatierecht (IvIR) maakt dat de opleiding een sterk academisch karakter heeft. De eindtermen van de opleiding zijn in hetzelfde format als die van de andere masteropleidingen geformuleerd,

waardoor het unieke karakter van de opleiding daarin minder tot uiting komt. Het panel beveelt de opleiding daarom aan de eindtermen zodanig aan te passen dat ze nog wel vergelijkbaar zijn met die van de andere opleidingen van de faculteit, maar duidelijker verwijzen naar het specifieke profiel van Informatierecht.

De *masteropleiding Privaatrecht* is een brede opleiding in het Nederlandse privaatrecht die gekenmerkt wordt door een sterke verbinding met de beroepspraktijk. Studenten kunnen kiezen uit twee tracks: Commerciële Rechtspraktijk en Privaatrechtelijke Rechtspraktijk. De eerste track beoogt verdieping in het ondernemingsrecht, waarmee afgestudeerden voorbereid worden op een functie in de commerciële rechtspraktijk. Het profiel van deze track is volgens het panel helder en in aansluiting op behoeften van beroepspraktijk en studenten. De tweede track is breed en biedt studenten veel keuzeruimte binnen het domein van het privaatrecht, waardoor ze een opleidingspad kunnen samenstellen dat aansluit bij hun interesses en ambities. Het panel heeft gemerkt dat deze keuzevrijheid een voor studenten aantrekkelijk kenmerk van de opleiding is, maar is van mening dat de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk geen duidelijk onderscheidend profiel heeft en te grote overlap met de andere track vertoont. Het raadt de opleiding aan goed te kijken naar het profiel van deze track ten opzichte van dat van de track Commerciële Rechtspraktijk. Overwogen zou kunnen worden om beide tracks samen te voegen tot één mastertrack Commerciële Rechtspraktijk.

Een speerpunt van de opleiding is internationalisering, in aansluiting op het facultaire beleid. Deze focus is uitgewerkt in de eindtermen: daarin is weergegeven dat afgestudeerden grondige kennis van en inzicht in de internationalisering van het Nederlandse privaatrecht en van het Europees privaatrecht hebben (eindtermen 2a en 2b). Volgens het panel is deze formulering overambitieuze voor een opleiding in het Nederlands privaatrecht. Grondige kennis van en inzicht in Europees privaatrecht is volgens het panel een onnodige ambitie voor een dergelijke opleiding. Het panel waardeert de aandacht voor internationalisering binnen de opleiding, maar beveelt de opleiding aan deze formulering af te zwakken.

De drie verschillende tracks van de *masteropleiding Publiekrecht* kenmerken zich door een sterke binding met ontwikkelingen in de maatschappij. Tot 1 september 2016 was het mogelijk om in te stromen in een vierde track: Militair Recht. Deze track is beëindigd; de laatste afstudeermogelijkheid in deze track is 31 augustus 2018. De tracks Strafrecht, Staats- en Bestuursrecht en Gezondheidsrecht houden zich bezig met thema's als de perceptie van toegenomen onveiligheid, het afnemend gezag van de politiek en de kwaliteit van zorg. Met de wetenschappelijk-juridische bestudering van dergelijke vraagstukken beoogt de opleiding een bijdrage te leveren aan het verhelderen van de discussies over deze thema's en de rechtsvorming en rechtstoepassing op deze terreinen te ondersteunen en inspireren. Zowel binnen de track Strafrecht als binnen de track Staats- en Bestuursrecht wordt een verdieping in het nationale recht beoogd, maar is er ruime aandacht voor de internationalisering van deze rechtsgebieden, inclusief de rechtsvergelijking met buitenlands recht. Deze tracks zijn volgens het panel herkenbaar en in lijn met de verwachtingen van dergelijke programma's. De track Gezondheidsrecht biedt een brede benadering van het gezondheidsrecht, waarbij zowel de rechtsposities van patiënten en beroepsbeoefenaren als de inrichting van het zorgstelsel en de verhouding tussen recht en ethiek aan de orde komen. Het profiel van deze track is volgens het panel duidelijk en onderscheidend.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht van de Universiteit van Amsterdam voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen van deze opleidingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale en, voor zover van toepassing, internationale eisen. Op inhoudelijk vlak adviseert het panel de opleiding Arbeidsrecht de specifieke eindtermen van de track Arbeid en Onderneming aan te scherpen om het eigen profiel van de track te verduidelijken. Het adviseert de eindtermen van de opleiding Informatierecht een minder generiek karakter te geven om het unieke karakter van de opleiding beter tot uitdrukking te brengen. Ten slotte beveelt het de

opleiding Privaatrecht aan de ambities zoals die tot uitdrukking komen in de formulering van de eindtermen met betrekking tot internationalisering en Europees privaatrecht af te zwakken.

De profielen van de opleidingen zijn in lijn met de verwachtingen van dergelijke juridische masteropleidingen. Het panel acht de track Privaatrechtelijke Rechtspraak van de masteropleiding Privaatrecht weinig helder qua profiel en raadt de opleiding aan dit aan te scherpen of de track samen te voegen met de track Commerciële Rechtspraak. Voor de masteropleiding Informatierecht geldt dat deze volgens het panel een uniek en steeds relevanter profiel heeft, dat gestalte krijgt vanuit een directe verbinding met een internationaal toonaangevend onderzoekscentrum. Ook de track Gezondheidsrecht binnen de masteropleiding Publiekrecht vormt een onderscheidend onderdeel van deze opleiding.

Conclusie

Masteropleiding Arbeidsrecht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Informatierecht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Privaatrecht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Publiekrecht: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

De masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht van de Universiteit van Amsterdam zijn alle eenjarige opleidingen met een omvang van 60 EC. De masteropleiding Informatierecht is als enige van de vijf opleidingen selectief en mede daardoor relatief kleinschalig georganiseerd: jaarlijks worden uit de aanmeldingen 50 tot 60 studenten geselecteerd op basis van eerdere studieresultaten, motivatie en CV. Voor de overige opleidingen zijn alle studenten met een Nederlandse juridische bacheloropleiding toelaatbaar. Deze opleidingen variëren in omvang van circa 80 studenten in de masteropleiding Arbeidsrecht tot circa 225 in de masteropleiding Privaatrecht. De faculteit volgt met alle opleidingen het universitaire 8-8-4 model voor de jaarindeling. Ieder semester bestaat uit drie blokken: twee van acht weken en een afsluitend blok van vier weken. De curricula van de opleidingen zijn opgenomen in dit rapport als bijlage 4.

Curriculum

Masteropleiding Arbeidsrecht

Beide tracks in deze opleiding bestaan uit een aantal verplichte kernvakken (24 EC), keuzeruimte (24 EC) en de scriptie (12 EC). De vakken Arbeidsrecht – Collectief en Europees Arbeidsrecht zijn voor beide tracks verplicht. Studenten hebben bij het vak Europees Arbeidsrecht de keuze uit een Nederlandstalige en een Engelstalige variant. Het panel is positief over dit internationale accent binnen de beide tracks, die aansluit bij het facultair streven naar internationalisering.

De overige verplichte vakken in de track Arbeidsrecht zijn gericht op individueel arbeidsrecht en sociale zekerheid. In de track Arbeid & Onderneming vormt het vak Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC) een zwaartepunt in het programma. Verder kiezen studenten twee vakken uit een aanbod van drie vakken op het grensvlak van arbeidsrecht en vennootschapsrecht. Het aanbod aan keuzevakken voor beide tracks is grotendeels verschillend. Studenten hebben ruime keuze uit arbeidsrechtelijke onderwerpen waarin zij zich verder kunnen specialiseren.

Het panel vindt dat beide tracks een dekkend aanbod vormen waarmee studenten zich een degelijke kennisbasis in het arbeidsrecht eigen kunnen maken. In de track Arbeidsrecht kan volgens het panel de privaatrechtelijke inbedding worden versterkt. Het panel acht het van belang dat studenten in deze track kennis opdoen van relevante privaatrechtelijke leerstukken van bijvoorbeeld het verbintenissenrecht. Op deze wijze wordt het begrip van arbeidsrecht als bijzonder overeenkomstenrecht en het inzicht in de relaties van het arbeidsrecht met andere rechtsgebieden versterkt. In de track Arbeid en Onderneming acht het panel het van belang dat in het kernvak Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht de samenhang met het arbeidsrecht nadrukkelijk een plek heeft. Uit de cursusomschrijving blijkt dit niet duidelijk, maar studenten gaven in hun gesprek met het panel aan dat deze relatie aan de orde komt. Voor beide tracks geldt volgens het panel dat deze met name positiefrechtelijk zijn ingevuld en dat rechtsvergelijking in beperkte mate aan de orde komt.

Masteropleiding Fiscaal Recht

De masteropleiding Fiscaal Recht bestaat vrijwel geheel uit verplichte vakken, in aansluiting op het opleidingsprofiel en de wens om het brede spectrum van het fiscaal-wetenschappelijke domein zo goed mogelijk te behandelen. De programma's van de twee tracks in de masteropleiding Fiscaal Recht zijn in het eerste semester identiek. Vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting voor het mkb komen aan de orde, evenals formeel belastingrecht en vakken Belastingrecht in economisch perspectief. De track Nederlands Belastingrecht is vanwege de overlap met het programma van de bacheloropleiding Fiscaal recht alleen toegankelijk voor studenten die niet van de eigen fiscale bacheloropleiding komen. Door wijziging van het bachelorcurriculum zal deze beperking met ingang van studiejaar 2018-2019 komen te vervallen. De track biedt in het tweede semester verdieping in omzetbelasting en inkomstenbelasting DGA. Studenten kiezen voorts nog tussen de vakken Successiewet of Loonheffingen. De track Internationaal en Europees Belastingrecht biedt in het tweede semester verdieping in de belastingheffing van multinationale concerns en in het internationaal en Europees belastingrecht. Studenten verwerven daarmee inzicht in de interactie van de nationale, internationale en Europese belastingheffing in de setting van een internationaal opererende onderneming.

Het panel heeft de inhoud en samenhang van de twee programma's bestudeerd. Deze bieden een degelijke en grondige verdieping in het fiscaal recht. Het panel is van oordeel dat het ontbreken van een vak over omzetbelasting in de track Internationaal en Europees Belastingrecht een gemis is. Alumni hebben dit ook als zodanig benoemd in hun gesprek met het panel. Het panel adviseert de opleiding dit onderwerp onderdeel te maken van het curriculum van deze track. Daarnaast onderschrijft het panel de mening van studenten en alumni dat het met het oog op het internationale karakter van een groot deel van de beroepspraktijk aan te bevelen zou zijn om in de opleiding ook Engelstalige vakken op te nemen. In de inhoud van de vakken is veel aandacht voor actualiteit. Studenten lieten het panel weten dat docenten regelmatig aandacht besteden aan naderende wetwijzigingen en daarbij toelichten wat de historische achtergrond hiervan is. Omdat veel docenten tevens in de fiscale beroepspraktijk werkzaam zijn, leggen zij in de vakken steeds de verbinding met de ontwikkelingen in het professionele veld. Ook is de verbinding met het onderzoek sterk aanwezig: er zijn excellente onderzoekers aan de opleiding verbonden, die in de colleges een brug slaan met lopend (eigen) onderzoek.

Masteropleiding Informatierecht

De kritische reflectie stelt dat het programma van de masteropleiding Informatierecht studenten de dynamiek, samenhang en conflicten van de discipline informatierecht wil laten herkennen en

analyseren. De discipline overschrijdt klassieke rechtsgebieden, is sterk in ontwikkeling en wordt gekenmerkt door sterke en stijgende regulering op nationaal, Europees en internationaal niveau. Het programma biedt daarom in het eerste semester twee grote vakken die subdomeinen van het informatierecht in samenhang behandelen: Intellectuele Eigendom en Informatierecht. In het tweede semester kiezen studenten drie keuzevakken uit een geselecteerd, opleidingsspecifiek aanbod. Om studenten te ondersteunen bij deze keuzes organiseert de opleiding een *showcase*, waarin alle vakcoördinatoren vertellen wat studenten van het vak kunnen verwachten en waarom zij dit vak zo interessant vinden.

Het programma slaagt er volgens het panel goed in om het disciplinaire, integratieve profiel gestalte te geven in het curriculum. Het vak Informatierecht behandelt bijvoorbeeld communicatiegrondrechten, regulering van toegang tot informatie en informatie-infrastructuur. Hierbij komen enerzijds zowel nationale, Europese als internationale regulering aan de orde; anderzijds overstijgt de cursus ook de klassieke indeling van de juridische domeinen door zowel privaatrecht als publiekrecht mede in onderlinge samenhang te betrekken in de behandeling van de thematiek. In het studiemateriaal is duidelijk te zien dat actuele ontwikkelingen een plek hebben in de cursus, waarbij zowel een wetenschappelijke beschouwing op als een kritische analyse van de maatschappelijke vraagstukken aan de orde komen.

Ten behoeve van de praktijkgerichtheid is als keuzevak de Clinic Technologie, Media & Communicatie aan het programma toegevoegd. Hierin werken studenten onder begeleiding van stafmedewerkers en externe advocaten aan vragen vanuit de praktijk, bijvoorbeeld van startups. Door middel van seminars ontwikkelen studenten hun vakinhoudelijke vaardigheden, maar ook hun praktijkvaardigheden. Tevens is er in de opleiding de mogelijkheid om een keuzevak in te vullen als stage. Hiervoor is een stagecoördinator aangesteld die zelf in de advocatuur werkzaam is. Het panel is onder de indruk van de wijze waarop de aansluiting bij de beroepspraktijk is georganiseerd in het programma.

Masteropleiding Privaatrecht

Studenten van beide tracks in de masteropleiding Privaatrecht volgen de vakken Europees Privaatrecht en Internationaal Privaatrecht. In de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk kiezen studenten voorts uit een vak Consumentenrecht of Financiering en Zekerheid. De rest van deze track (24 EC) is in te vullen met keuzevakken, met een ruim aanbod aan vakken binnen het privaatrechtelijke domein. De opleiding heeft de keuzevakken verdeeld in een 'sociaal' profiel en een 'algemeen' profiel om zo enige houvast te bieden bij de te maken keuzes. In de track Commerciële Rechtspraktijk zijn twee verplichte vakken op het gebied van ondernemingsrecht onderdeel van het curriculum. Studenten in deze track hebben 18 EC keuzeruimte. Studenten benadrukken in hun gesprek met het panel dat de ruime keuzevrijheid in de opleiding voor hen een belangrijk argument was om voor de masteropleiding van de UvA te kiezen. Zij kunnen zo een pakket samenstellen dat zo veel mogelijk aansluit bij hun eigen interesses. Alumni van de opleiding Privaatrecht geven aan dat ze graag meer Engelstalig onderwijs hadden gehad, gezien het belang hiervan in de praktijk.

Het panel is van oordeel dat de track Commerciële Rechtspraktijk een samenhangend curriculum heeft dat goed aansluit bij de eigen eindtermen en bij de beroepspraktijk waar deze studenten toe worden opgeleid. Zowel de inhoudelijke focus als de internationale component in het programma dragen hieraan bij. De grote omvang van de keuzeruimte in de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk zorgt volgens het panel echter voor profielvervaging. Zowel voor studenten als voor het werkveld is op deze manier niet goed inzichtelijk welke inhoudelijke focus deze track vertegenwoordigt. Ook is er in het kerncurriculum van beide programma's weinig verdieping in de hoofdgebieden van het privaatrecht, zoals het goederenrecht en het verbintenissenrecht. Het panel geeft de opleiding ter overweging mee om deze op te nemen in het verplichte deel van de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk, al dan niet als vervanging van de verplichting om het vak Europees Privaatrecht te volgen. Ook adviseert het de opleiding de coherentie van beide tracks, maar vooral de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk, te versterken door meer verplichte vakken en gebonden keuzevakken op te nemen en het aantal vrije keuzevakken te beperken.

Masteropleiding Publiekrecht

Het curriculum van de masteropleiding Publiekrecht start met een gezamenlijk vak voor de drie tracks: Beginselen van de Democratische Rechtstaat (12 EC). Hierin staan de bredere context van het publiekrecht en de samenhang van de hoofdonderdelen daarin centraal, zowel vanuit nationaal als vanuit internationaal- en Europeesrechtelijk perspectief. De thematiek van de drie afzonderlijke tracks komt in dit vak op inleidend niveau aan de orde. Het tweede gedeelte van het vak volgen studenten binnen hun eigen track: ze verdiepen zich in het staats- en bestuursrecht, strafrecht of gezondheidsrecht. Voor alle drie de tracks geldt dat het panel duidelijk heeft waargenomen dat de koppeling met de rechtspraktijk goed wordt gelegd in de curricula: in de colleges is veel aandacht voor casuïstiek.

Uit de bestudeerde documenten en de gesprekken tijdens het bezoek bleek dat het Beginselen-vak nog niet goed slaagt in het realiseren van een samenhangend en rechtsvergelijkend overzicht in het publiekrecht dat voor alle studenten een zinvolle start van de opleiding biedt. Studenten ervaren het vak als taai en de onderdelen vanuit de tracks hebben overlap met de trackspecifieke kernvakken of worden vanwege de beperkte relatie met de eigen track als niet relevant ervaren. De opleiding is zich hiervan bewust. Een oplossing hiervoor zou zich aandienen doordat de track Gezondheidsrecht een aparte masteropleiding zal worden. Het gezondheidsrecht kan als gevolg hiervan uit dit vak gehaald worden, waardoor er voor studenten in de tracks Strafrecht en Staats- en Bestuursrecht meer verbinding met de eigen track mogelijk is. Het panel vraagt zich af of daarmee de ervaren problematiek geheel verholpen zal zijn. Het geeft de opleiding ter overweging of dit gezamenlijke element in het curriculum gehandhaafd zou moeten blijven en zo ja, in welke vorm. Het vak zou een compactere invulling kunnen krijgen of studenten zouden door middel van een *cross-over* keuzevak de beoogde verbreding kunnen aanbrengen in hun programma.

Binnen de track Staats- en Bestuursrecht volgen studenten kernvakken in het staatsrecht en/of het bestuursrecht. Zij kunnen ervoor kiezen het eerste kernvak van beide rechtsgebieden te volgen, maar ze kunnen zich ook al meteen specialiseren in een van de twee domeinen door slechts één van deze vakken te kiezen en daarna een tweede kernvak binnen het gekozen domein te volgen. Verder hebben studenten 18 EC gebonden keuzeruimte in deze track. Het panel acht dit aan de ruime kant en adviseert de opleiding meer verplichte vakken op te nemen. In de materialen van de kernvakken heeft het panel duidelijk waargenomen dat er in deze vakken veel aandacht is voor actueel onderzoek in het betreffende domein. Dit is volgens het panel te prijzen, maar gaat mede door de grote omvang van het Beginselen-vak mogelijk wat ten koste van de algemene verdieping in het positieve recht van het betreffende domein. Ook heeft het panel in de vaste onderdelen van het programma weinig internationale rechtsvergelijking aangetroffen. Het panel beveelt de opleiding aan te kijken naar manieren om hierin een betere balans te vinden binnen de kernvakken.

In de track Strafrecht hebben studenten 24 EC gebonden keuzeruimte. Zij kunnen kiezen voor een Nederlandstalige verdiepingscursus van 12 EC of voor een internationale variant. In beide varianten vormt de internationale en bredere juridische context van het strafrecht een speerpunt. Op aanbeveling van het vorige visitatiepanel is in de Nederlandstalige vakken veel Engelstalige literatuur voorgeschreven, waarmee studenten inzicht krijgen in de internationale en Europese invloeden op de ontwikkeling van het Nederlandse strafrecht. Het panel is positief over deze ontwikkeling, waardoor internationale rechtsvergelijking een duidelijke plek heeft gekregen in het curriculum. Er wordt volgens het panel gebruik gemaakt van goed studiemateriaal en het curriculum is een degelijk en samenhangend geheel. De keuzevakken zijn gevarieerd, zowel inhoudelijk als in oriëntatie. Wel zou de keuzeruimte volgens het panel meer ingeperkt kunnen worden door het aandeel aan verplichte vakken te vergroten. Veel studenten kiezen voor het vak Oefenrechtbank Strafrecht, waarin zij praktijkvaardigheden ontwikkelen.

De track Gezondheidsrecht gaat uit van een brede benadering van het gezondheidsrecht. Het programma richt zich in het bijzonder op de rechtsposities van patiënten en beroepsbeoefenaren en op de inrichting van het zorgstelsel. Daarnaast is er ruime aandacht voor ethische kwesties en de doorwerking daarvan in de rechtsorde. De track start met een kernvak Gezondheidsrecht, waarin de

relatie van dit rechtsgebied tot verschillende juridische disciplines aan de orde komt. Onderwerpen als civiele aansprakelijkheid, strafrechtelijke aansprakelijkheid, *privacy*-regulering en internationale mensenrechtenverdragen worden behandeld en doorkruisen de grenzen van civiel-, bestuurs- en strafrecht. De track heeft 18 EC gebonden keuzeruimte, waarin studenten uit een aanbod van 5 gezondheidsrechtelijke vakken kiezen. Ook hebben zij 6 EC vrije keuzeruimte.

De track vormt volgens het panel een samenhangend geheel waarin het onderscheidende profiel van de track goed tot uiting komt. Ondanks de grote omvang van de keuzeruimte is door een beperkt aanbod van relevante keuzevakken de samenhang en verdieping in de individuele studiepaden van studenten gewaarborgd. Wel adviseert het panel te overwegen of er meer verplichte vakken zouden kunnen worden ingevoerd om het programma coherenter te maken. Het discipline-overstijgende karakter van deze track zorgt dat meta-juridische competenties veel aandacht krijgen in de vakken.

Scriptietraject

Alle masteropleidingen worden afgesloten met een masterscriptie. De faculteit heeft hiervoor een scriptietraject ontworpen dat in alle masteropleidingen wordt gehanteerd. Dit traject voorziet in een vaststaand tijdspad, gezamenlijke vaardighedencolleges, feedbackmomenten, tussentijdse beoordeling en een vast format voor de uiteindelijke beoordeling. Met dit scriptietraject beogen de opleidingen studenten goed toe te rusten voor de uitvoering van hun onderzoek en tegelijkertijd te voorkomen dat het schrijven van de scriptie onnodig lang duurt en daarmee voor studievertraging zorgt. Studenten melden zich individueel aan voor het scriptietraject en geven daarbij een voorkeur aan voor een onderwerp. Zij krijgen een begeleider toegewezen op basis van hun inhoudelijke voorkeur. De gezamenlijke scriptiebijeenkomsten gaan in op onderzoeksvaardigheden. Verder worden studenten individueel begeleid bij het uitvoeren van hun onderzoek en het schrijven van de scriptie.

Er zijn in het scriptietraject vaste feedbackmomenten voorzien. Studenten krijgen feedback op hun onderzoeksplan en op een conceptversie van hun scriptie. Wanneer studenten een akkoord hebben gekregen op een volledige conceptversie van hun scriptie, nemen zij deel aan een mondelinge presentatie en verdediging. In een setting met beoordelaars en groepjes studenten presenteert iedere student in vijf minuten de scriptie, waarna er tien minuten tijd is voor vragen en verdediging.

In de masteropleiding Informatierecht wordt de mondelinge presentatie van de scriptie anders ingevuld. De opleiding heeft ervoor gekozen deze al in een eerder stadium van het scriptietraject te organiseren. Studenten presenteren in kleine groepen van studenten en begeleiders hun onderzoekvoorstel en ontvangen hier van deze groep feedback op. De betreffende studenten zijn positief over deze werkwijze, omdat zij hierdoor veel feedback ontvangen, waarmee zij hun onderzoeksaanpak kunnen verbeteren en daarmee tot een beter resultaat kunnen komen.

Het panel heeft tijdens het bezoek gesproken met betrokkenen bij het scriptietraject en is positief over deze vernieuwing. Het traject is volgens het panel duidelijk van opzet en biedt studenten goede houvast in de planning en aanpak van hun scriptie. Het traject levert daarmee een belangrijke bijdrage aan de studeerbaarheid van de opleidingen. Elke opleiding heeft een scriptiecoördinator die toeziet op de naleving van de scriptieprocedures door studenten en begeleiders.

Toch zijn in de gesprekken met studenten ook enkele knelpunten in het scriptietraject aan de orde gekomen. Zo zijn in het scriptietraject drie begeleidingsmomenten voorzien. Hoewel dit een minimumrichtlijn is, blijken sommige begeleiders dit aantal strikt te hanteren en is de ervaring van enkele studenten dat hun cijfer negatief werd beïnvloed wanneer zij vaker contact zochten met hun begeleider. Anderen hebben een tegenovergestelde ervaring: zij hadden de indruk elk moment bij hun begeleider te kunnen aankloppen voor feedback en ondersteuning, zonder nadelige gevolgen voor het eindcijfer. Voorts is het traject zo opgesteld dat studenten al in een vroeg stadium van hun opleiding een keuze dienen te maken voor een onderwerp. Voor sommigen is dit reden om het scriptietraject een half jaar uit te stellen, zodat zij eerst in het cursorisch onderwijs meer inzicht verwerven in de mogelijke inhoudelijke onderwerpen voor een scriptie. Dit heeft daardoor een

tegengesteld effect van hetgeen beoogd is, namelijk studenten te stimuleren nominaal te studeren. Ook is de termijn waarop studenten hun feedback ontvangen zeer wisselend. Met name begeleiders die hun aanstelling combineren met een functie in de beroepspraktijk blijken soms lange reactietermijnen te hanteren, waardoor studenten pas laat of nog maar in beperkte mate de feedback kunnen verwerken in hun scriptie. Tot slot bleek tijdens het bezoek dat studenten Privaatrecht die binnen het ondernemingsrecht willen afstuderen, een omvangrijke groep, op basis van hun cijfer worden toegewezen aan een begeleider. Het panel concludeert dat het scriptietraject goed van opzet is, maar dat sommige zaken in de uitvoering nog verbetering of anderszins aanpassing behoeven.

Didactisch concept en werkvormen

Volgens de kritische reflectie heeft de Faculteit der Rechtsgeleerdheid een aantal focuspunten in de onderwijsaanpak. Waar mogelijk wordt het onderwijs gekenmerkt door activerende werkvormen, leren door te doen, *research-based teaching* en internationalisering. De faculteit streeft er ook naar om in toenemende mate *blended learning* te realiseren. Het panel vindt deze doelen te prijzen, maar vindt het erg ambitieus om dit door de gehele faculteit te realiseren. Het is het eens met het standpunt uit de kritische reflectie dat nadere focus zou moeten worden aangebracht naar gelang de aard en behoeften van de afzonderlijke opleidingen.

In de Nederlandstalige masteropleidingen zijn *blended learning* en leren door te doen niet erg duidelijk aanwezig in de verplichte onderdelen van de programma's. Leren door te doen is wel terug te vinden in een aantal keuzevakken, zoals Oefenrechtbank in de track Strafrecht, de Clinic Technologie, Media & Communicatie binnen de opleiding Informatierecht, Moot Court binnen de masteropleiding Privaatrecht en de VAR-pleitwedstrijd en het Studentenparlement binnen de opleiding Publiekrecht. Deze onderdelen zijn echter in de meeste gevallen selectief. Enkel in de opleiding Arbeidsrecht is de Moot Court onderdeel van het verplichte vak Europees Arbeidsrecht. De programma's hebben elk wel duidelijk *research-based teaching* als speerpunt. Dit heeft het panel zowel in de studiematerialen als in de gesprekken met docenten en studenten teruggezien. Ook zijn activerende werkvormen en internationalisering in enige mate in alle opleidingen terug te vinden.

De meeste vakken bestaan uit hoorcolleges en werkgroepen. In keuzevakken worden door de kleinere groepen vaak werkcolleges in plaats van hoorcolleges gegeven. In werkgroepen en werkcolleges wordt veel gebruik gemaakt van activerende werkvormen. Het bespreken van actuele casuïstiek is in alle opleidingen gebruikelijk. Het panel concludeert dat de gekozen onderwijsvormen passend zijn voor juridische masteropleidingen. In de qua instroom grotere opleidingen Privaatrecht en Publiekrecht is volgens het panel weinig oefening en feedback voorzien op mondelinge en schriftelijke vaardigheden. Het aantal contacturen in de master Publiekrecht is ook zeer laag, constateert het panel: de meeste verplichte vakken blijken slechts twee contacturen per week te hebben. Het faculteitsbestuur heeft tijdens het bezoek toegelicht dat de faculteit ernaar streeft om op korte termijn binnen alle opleidingen minimaal tien contacturen per week te realiseren.

In positieve zin opvallend waren de voorbeelden van werkvormen uit de Publiekrechttrack Gezondheidsrecht en uit de opleiding Informatierecht. Bij Gezondheidsrecht werken studenten onder meer in groepen aan een paperopdracht die zij dienen te presenteren. In een andere cursus werken studenten individueel een standpunt uit, waarbij zij verdeeld worden over vier verschillende richtingen van waaruit de casus benaderd kan worden. In het college komen de individuele standpunten aan de orde en worden de verschillende perspectieven bediscussieerd. De opleiding Informatierecht heeft, mede als gevolg van haar kleinschaliger karakter, veel activerende en intensieve werkvormen en opdrachten. Studenten volgen aansluitend op de hoofdvakken een vak Paperextensie. Na een interactief seminar, waarin aandacht is voor het formuleren van een onderzoeksvraag en ook peer-feedback wordt gegeven, schrijven studenten een essay over één van de aangereikte thema's. Na individuele feedback van een hoogleraar te hebben ontvangen werken zij dit verder uit in een paper. Tevens wordt in de opleiding gewerkt met wetenschappelijke blogposts, rollenspellen en zogenaamde Jamsessies, waarin studenten in groepjes stellingen bespreken en waarbij zowel op de inhoudelijke aspecten als de presentatievaardigheden feedback

wordt gegeven. Het panel deelt het enthousiasme van studenten en alumni Informatierecht over deze activerende en inspirerende werkvormen.

Onderwijzend personeel

Het panel heeft kennis genomen van de lijst in de kritische reflectie waarin de bij de opleidingen betrokken docenten zijn opgesomd. Het onderwijs in de opleidingen wordt verzorgd door een combinatie van vaste stafleden, docenten die hun aanstelling combineren met een baan in de beroepspraktijk en junior docenten. Voor elk vak is een hoogleraar eindverantwoordelijk voor de inhoud en invulling. Het panel heeft geconstateerd dat de vakinhoudelijke kwaliteit binnen alle opleidingen goed te noemen is. In elke opleiding zijn zowel docenten met sterke onderzoekskwalificaties betrokken als docenten die hun aanstelling combineren met werk in de juridische beroepspraktijk. Masteropleidingen leiden direct op voor de beroepspraktijk; deze verbinding is dan ook een kracht van de opleidingen. Tegelijkertijd vormt de combinatie van docentschap en werk in de beroepspraktijk een aandachtspunt waar het de beschikbaarheid van de betreffende docenten in de scriptiebegeleiding betreft.

De didactische kwaliteit van docenten wordt gestimuleerd door de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) en Senior kwalificatie Onderwijs (SKO). Het percentage docenten dat beschikt over een BKO varieert van ongeveer 85% in de opleidingen Informatierecht en Arbeidsrecht tot 100% in de masteropleiding Privaatrecht. Het panel constateert dat de opleidingen daarmee worden verzorgd door een didactisch voldoende onderlegde staf.

Tijdens het bezoek heeft het panel met een selectie van docenten van de opleidingen gesproken. Het panel was onder de indruk van het enthousiasme en de toewijding die zij ten opzichte van hun onderwijstaak toonden. De vele onderwijsvernieuwingen en de staf-studentratio van 1:36 maken wel dat de werkdruk aanzienlijk is. Desondanks maken de gespreksdeelnemers de indruk gedreven te zijn om de opleidingen verder te blijven ontwikkelen. Ook studenten prijzen het enthousiasme van hun docenten. In het gesprek met het faculteitsbestuur kwam naar voren dat een recente wijziging van het universitaire allocatiemodel maakt dat er komende periode extra middelen beschikbaar zijn voor het onderwijs. Dat is volgens het panel uiteraard een positieve ontwikkeling. Het panel concludeert dat de docentkwaliteit in alle opleidingen goed is.

Informatievoorziening

Tijdens het bezoek bleek de informatievoorziening naar studenten een punt van aandacht: veel studenten merkten in de gesprekken op dat er veel mogelijkheden en voorzieningen zijn binnen de opleidingen, maar dat de communicatie hierover niet altijd voldoende duidelijk is. Het nieuwe Education Service Centre is geopend aan het begin van het academisch jaar 2017-2018 bij de ingebruikname van het nieuwe gebouw van de faculteit op het Roeterseiland. Deze centrale ondersteuning voor studenten en stafleden beoogt een zichtbaar en toegankelijk informatiepunt te zijn. De eerste ervaringen met het facultaire Education Service Centre zijn positief. Het panel hoopt dat dit bestendig wordt en dat daarmee de nodige verbetering gerealiseerd wordt in de informatievoorziening.

Overwegingen

Het panel heeft uit de stukken en de gesprekken geconcludeerd dat voor alle masteropleidingen geldt dat de onderwijsleeromgeving studenten in staat stelt de eindtermen te realiseren. In alle opleidingen zijn de facultaire focuspunten internationalisering en *research-based* onderwijs goed terug te zien. In specifieke internationale vakken of in onderdelen van kernvakken komt de internationale en Europese invloed van het betreffende vakgebied op de nationale context aan de orde. In kernvakken wordt tevens goed de verbinding gelegd met onderzoeksontwikkelingen en iedere student voert in het scriptietraject een individueel onderzoek uit. In alle opleidingen worden passende werkvormen gehanteerd.

Het curriculum van de masteropleiding *Arbeidsrecht* biedt volgens het panel een goed dekkend overzicht in arbeidsrechtelijke thematieken. Er is een goede variatie in werkvormen, waaronder een

verplicht onderdeel Moot Court. Het panel is positief over het internationale accent binnen de opleiding in de vorm van het door beide tracks gedeelde vak Europees Arbeidsrecht, dat in het Engels gevolgd kan worden. Voor de track Arbeidsrecht algemeen beveelt het panel aan de civielrechtelijke inbedding te versterken.

De masteropleiding *Fiscaal Recht* heeft een duidelijk programma, dat vrijwel geheel uit verplichte vakken bestaat. De beide tracks bereiden studenten adequaat voor op de fiscale beroepspraktijk, zo concludeert het panel. De dynamiek van dit vakgebied komt goed aan de orde doordat er steeds aandacht is voor actuele ontwikkelingen en de historische context daarvan. In de track Internationaal en Europees Belastingrecht vindt het panel het ontbreken van een vak omzetbelasting een gemis. Het adviseert de opleiding dit onderwerp onderdeel te maken van het curriculum van deze track. Ook geeft het de opleiding in overweging Engelstalige onderdelen op te nemen in het curriculum om de aansluiting bij de beroepspraktijk te optimaliseren.

Het onderscheidende disciplinaire profiel van de masteropleiding *Informatierecht* is sterk uitgewerkt in het curriculum. De kernvakken behandelen thematiek binnen het informatierecht vanuit de verschillende juridische deelgebieden en zowel vanuit een academisch als een maatschappelijk perspectief. De opleiding is kleinschalig, waardoor studenten intensief begeleid kunnen worden en veel feedback krijgen. Het panel is onder de indruk van de variatie in activerende werkvormen die binnen de opleiding worden gehanteerd. Er is veel aandacht voor zowel schriftelijke als mondelinge presentatievaardigheden.

De masteropleiding *Privaatrecht* wordt gekenmerkt door ruime keuzemogelijkheden, die door studenten zeer worden gewaardeerd maar volgens het panel meer zouden moeten worden ingeperkt om de coherentie van de verschillende tracks te vergroten. In de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk leidt dit volgens het panel echter tot profielvervaging: de track is gebaat bij een duidelijker onderscheidend vermogen. De track Commerciële Rechtspraktijk biedt volgens het panel een meer samenhangend traject dat aansluit bij de wensen van het beroepenveld. Inhoudelijk zou verdieping in de hoofdgebieden van het privaatrecht, zoals goederenrecht en verbintenissenrecht, in beide tracks versterkt mogen worden.

De masteropleiding *Publiekrecht* heeft drie tracks, die ieder een duidelijke focus hebben en een goede balans kennen tussen kernvakken en gebonden keuzeruimte. Wel beveelt het panel aan de keuzeruimte te verkleinen met meer verplichte vakken. Het vak Beginselen van de Democratische Rechtsstaat realiseert nog niet naar tevredenheid de beoogde samenhangende, metajuridische en gezamenlijke basis in deze opleiding. Het panel ondersteunt de opleiding in het voornemen om de opzet hiervan te herzien. Het beperkte aantal contacturen in de opleiding is een punt van zorg. Het panel waardeert het feit dat het faculteitsbestuur van plan is dit aantal binnen afzienbare tijd te verhogen en adviseert dit zo snel mogelijk op te pakken.

Het facultaire scriptietraject is volgens het panel goed van opzet en draagt door het duidelijke tijdspad bij aan de studeerbaarheid van de opleidingen. De begeleiding in dit traject blijkt nog wel veel variatie te vertonen. Het panel moedigt de opleidingen aan erop toe te zien dat studenten adequate begeleiding krijgen bij het schrijven van hun scriptie.

De opleidingen worden verzorgd door inhoudelijk en didactisch goede en toegewijde docenten. De academische expertise van de stafleden is sterk. In alle opleidingen zijn tevens docenten werkzaam die ervaring hebben in de juridische beroepspraktijk en daarmee de praktijkgerichtheid van de opleidingen mede gestalte kunnen geven.

Conclusie

Masteropleiding Arbeidsrecht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Informatierecht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'goed'.

Masteropleiding Privaatrecht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Publiekrecht: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk. De examencommissie van de opleiding borgt de kwaliteit van de tentaminering en examinering.

Bevindingen

De toetsing binnen de masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht volgt het universitaire toetsbeleid zoals is vastgelegd in het *Kader toetsbeleid* (2010). Hierin staat beschreven dat toetsing dient aan te sluiten bij de leerdoelen van de betreffende cursus en bij de eindtermen van de opleiding. Bij het opstellen van schriftelijke tentamens dienen in elk geval twee docenten betrokken te zijn. Voor iedere cursus zijn toetsmatrijzen en beoordelingsrichtlijnen opgesteld. Binnen de Faculteit der Rechtsgeleerdheid vindt de toetsing plaats aan het einde van elk blok. Resultaten worden binnen 18 werkdagen bekend gemaakt (16 in het huidige academisch jaar, en volgens het faculteitsbestuur zal deze termijn vanaf 2018-2019 nog verder ingekort worden tot 14 werkdagen). Studenten kunnen hun toetsen inzien binnen zes weken nadat het resultaat van de toets bekend is gemaakt. Iedere cursus kent 1 herkansingsmoment, meestal in januari of juni.

Het panel is positief over het geformuleerde facultair toetsbeleid. Dit draagt bij aan een transparant, valide en betrouwbaar toetsstelsel. Het is het panel wel opgevallen dat de implementatie ervan traag is verlopen: het beleidsdocument dateert uit 2010, terwijl veel van de beschreven maatregelen aanzienlijk later zijn gerealiseerd binnen de faculteit. Zo is de differentiatie in niveaus binnen en tussen programma's (eerste, tweede en laatste jaar van een bacheloropleiding; masterniveau; researchmasterniveau; postgraduate niveau) nader uitgewerkt in 2016-2017 en zijn leerdoelen en toetsing op basis daarvan herzien. Tijdens het bezoek heeft het faculteitsbestuur deze indruk bevestigd. Ondanks deze vertraging is er momenteel een succesvol toetsstelsel geïmplementeerd in de opleidingen.

Uit de gesprekken met het management, de staf en studenten van de opleidingen concludeert het panel dat het toetsstelsel naar tevredenheid van de verschillende betrokkenen functioneert. Studenten zijn positief over de transparantie met betrekking tot de toetsing. Zij weten wat er van hen verwacht wordt en welke deadlines er gelden, ook binnen het scriptietraject (zie Standaard 2). Bewustzijn en kennis van toetsmaatregelen onder stafleden wordt gestimuleerd door middel van trainingen. Ook binnen de BKO- en SKO-trajecten komt het onderwerp toetsing aan de orde. Docenten gaven aan dat er aanvankelijk weerstand was onder stafleden tegen de werkzaamheden die volgen uit het systematische toetsbeleid. Deze weerstand is echter afgenomen: docenten gaven aan dat zij positieve ervaringen hebben met de maatregelen. Zo draagt het opstellen van toetsmatrijzen in hun beleving bij aan de kwaliteit van de toetsen die zij maken. Ook zorgt het toetsstelsel voor meer samenhang binnen en tussen programma's. Het panel vond bevestiging van deze positieve houding ten opzichte van het toetsbeleid in de door hen bestudeerde beoordelingsformulieren van scripties. Deze waren over het algemeen zorgvuldig en grondig ingevuld door de betreffende beoordelaars. Het panel is tevreden met het brede draagvlak voor het facultaire toetsbeleid en ziet dit als indicator voor de groeiende kwaliteitscultuur binnen de faculteit.

De masteropleidingen kennen diverse toetsvormen. De bijlagen III van de kritische reflecties geven een overzicht van de gehanteerde toetsvormen per programmaonderdeel. Veel vakken worden door middel van een schriftelijk tentamen getoetst. In de masteropleiding *Arbeidsrecht* zijn in de kernvakken ook andere toetsvormen voorzien: een referaat en een Moot Court die beide meewegen

in het eindcijfer van Europees arbeidsrecht. In de track Arbeidsrecht Algemeen schrijven studenten in een van de kernvakken ook een paper. In de masteropleiding *Fiscaal Recht* schrijven studenten in beide tracks in twee vakken een essay en is een Moot Court onderdeel van het verplichte vak Formeel Belastingrecht. Het panel acht de toetsing binnen beide opleidingen passend en voldoende gevarieerd.

In de masteropleiding *Informatierecht* is de variatie in toetsvormen volgens het panel zonder meer goed. De twee grote kernvakken hebben ieder een deeltaets en een eindtoets, beide schriftelijke tentamens. Studenten schrijven vervolgens een individueel paper. In de gebonden keuzevakken wordt vaak door middel van een paper getoetst, in de Clinic door middel van een presentatie en een portfolio. Studenten maken veel en gevarieerde formatieve opdrachten, waaronder een blog, een bezwaarschrift en presentaties. Het panel prijst de opleiding om de afwisselende en goedgekozen toetsvormen.

De toetsing in de masteropleiding *Privaatrecht* bestaat grotendeels uit schriftelijke tentamens. Veel keuzevakken worden door middel van een schriftelijk tentamen en een paper getoetst, maar de verplichte vakken kenden tot op heden alleen schriftelijke tentamens. Studenten zouden dus voorafgaand aan de masterscriptie geen enkel paper hoeven te schrijven. In de masteropleiding *Publiekrecht* geldt ook dat voorafgaand aan de scriptie papers konden worden vermeden door studenten, afhankelijk van de keuzevakken die ze selecteerden. Het panel vindt dit voor een masteropleiding niet acceptabel. In het gesprek met het management is besproken dat facultair beleid inmiddels voorziet in minimaal één paper in de verplichte onderdelen. Dit is wat het panel betreft het absolute minimum om de schrijfvaardigheid van studenten in de opleiding te trainen, mede gezien het belang van deze vaardigheden in het werkveld. Het adviseert de opleidingen met klem de mogelijkheid te onderzoeken om meer papers op te nemen als toetsvorm voor alle studenten.

Examencommissie

De kwaliteit van toetsing binnen de masteropleidingen wordt gewaarborgd door de facultaire examencommissie. Deze kent tien leden, onder wie één extern lid: een toetsdeskundige. De overige leden vertegenwoordigen de verschillende afdelingen binnen de faculteit. De examencommissie wordt juridisch en administratief ondersteund door een examenbureau (3,03 fte). De examencommissie vergadert tienmaal per jaar. Ook heeft de faculteit een eigen fraudecommissie en een toetscommissie. De fraudecommissie bestaat uit drie leden en draagt zorg voor de afhandeling van fraude- en plagiaatzaken die gemeld worden bij de examencommissie. De toetscommissie bestaat uit vijf leden, onder wie de voorzitter en het externe lid van de examencommissie. Zij beoordelen de kwaliteit van toetsen en van (steekproeven van) eindwerken; hierover rapporteren zij aan de examencommissie. De toetscommissie heeft het Kader Toetsbeleid vertaald in richtlijnen voor docenten. Ook beoordeelt zij regelmatig toetsen van cursussen. Dit doen zij door de leerdoelen van het betreffende vak te vergelijken met de toetsvorm, de toetsmatrijs en het ontwerp en de uitvoering van de toetsen. De toetscommissie communiceert haar bevindingen met de vakcoördinator en de opleidingsdirecteur.

Het panel heeft tijdens het bezoek gesproken met leden van de examencommissie, de fraudecommissie en de toetscommissie. Uit dit gesprek heeft het panel geconcludeerd dat de examencommissie een duidelijk beeld heeft van haar taken en verantwoordelijkheden en dat de leden hard werken om de kwaliteit van toetsing in de gehele faculteit te borgen. Een recent voorbeeld van het optreden van de examencommissie is haar rol bij de ingebruikname van drie zalen voor digitale toetsing: door haar ingrijpen is de opstelling van deze zalen gewijzigd, zodanig dat het voor studenten niet mogelijk is de schermen van medestudenten tijdens de toetsafname te lezen.

Tijdens het bezoek is het panel duidelijk geworden dat de examencommissie en de subcommissies waar het de masteropleidingen betreft controle hebben over alle aspecten van toetskwaliteit. Er is echter nog geen start gemaakt met de systematische beoordeling van de toetsing binnen de masteropleidingen. Daar zijn alleen toetsen van cursussen beoordeeld waar de studentevaluaties

daar aanleiding toe gaven. De toetscommissie heeft recent voor het eerst eindwerken van de Nederlandstalige masteropleidingen beoordeeld. De Engelstalige masteropleidingen en de vakken binnen de masteropleidingen staan gepland in de nabije toekomst.

Het panel is overtuigd van de goede intenties en de serieuze inzet van de examencommissie in het waarborgen van de toetskwaliteit. Het concludeert uit het gesprek met het faculteitsbestuur dat toetsing hoog op de agenda staat en dat recente ontwikkelingen zoals de centralisatie van de ondersteuning in het nieuwe Education Service Centre en de beschikbaarheid van additionele middelen de faculteit in staat zullen stellen om verder te investeren in de kwaliteit van toetsing.

Overwegingen

Het panel constateert dat de toetsing binnen de masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht voldoet. Toetsing en toetsbeleid zijn in lijn met het universitaire beleid zoals dat is uitgewerkt in het *Kader toetsbeleid* (2010). Toetsing in de masteropleidingen kent enige mate van variatie: studenten maken met name schriftelijke tentamens. In de opleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht en Informatierecht maken studenten ook voldoende papers en mondelinge presentaties. Informatierecht valt op door het brede palet aan toetsvormen. In de opleidingen Privaatrecht en Publiekrecht is de toetsing een punt van zorg. Het panel ondersteunt met klem de ingezette ontwikkeling dat ook in deze opleidingen in elke track minimaal één paper geschreven dient te worden.

De examencommissie heeft, zo concludeert het panel, een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden. De masteropleidingen hebben echter nog niet de benodigde aandacht gekregen. Toetskwaliteit wordt nog niet systematisch gecontroleerd en de kwaliteit van masterscripties is pas recent in beeld gebracht. Het panel ondersteunt het faculteitsbestuur in de conclusie dat additionele middelen de capaciteit van de examencommissie dienen te versterken.

Conclusie

Masteropleiding Arbeidsrecht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Informatierecht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Privaatrecht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding Publiekrecht: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de resultaten van tussentijdse en afsluitende toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek een steekproef van masterscripties van de opleidingen bestudeerd, evenals de door de betreffende begeleiders ingevulde beoordelingsformulieren.

De door het panel bestudeerde masterscripties zijn in alle gevallen van een niveau dat in voldoende mate aansluit bij hetgeen van afgestudeerde masterstudenten verwacht mag worden. In de opleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Privaatrecht en Publiekrecht is het panel van mening dat de scripties een voldoende, maar niet opvallend hoog niveau laten zien. De scripties zijn vaak beschrijvend en positiefrechtelijk van opzet. Bij Arbeidsrecht valt in een aantal gevallen de slordige

afwerking van de scriptie op. De scripties in de master Informatierecht omvatten een rijk scala van actuele thema's die voldoende uitdagend zijn en dus geschikt voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden door de student. Er is binnen de eindwerken van deze opleiding aandacht voor empirisch, interdisciplinair en/of rechtsvergelijkend onderzoek, ter verrijking van het positiefrechtelijke onderzoek. Het niveau van de scripties in deze opleiding wordt door het panel gemiddeld als hoog beoordeeld.

Het panel heeft met alumni van alle vijf de opleidingen gesproken. Zij waren bijzonder enthousiast over de opleidingen en vonden dat de door hen gevolgde opleiding hen in voldoende mate had voorbereid op de arbeidsmarkt. De kleinere schaal en de verdieping die de masteropleiding biedt maakt dat zij dit jaar van hun juridische opleiding het meest waardeerden. Dit geldt in nog sterkere mate voor de alumni van de opleiding Informatierecht. Zij hebben de opleiding als kleinschalig en bijzonder stimulerend ervaren, waarbij ze zich onderdeel voelden van dit onderzoeksgebied in ontwikkeling. De opleiding heeft hen in hun beleving goed voorbereid op het werkveld. Alumni van de opleidingen Publiekrecht, Arbeidsrecht en Privaatrecht noemen dat zij in de opleiding graag meer aandacht voor vaardigheden hadden willen hebben. In de kritische reflectie zijn resultaten van de WO-Monitor van alle masteropleidingen toegelicht. Hierin wordt dit beeld van meer behoefte aan praktijkvaardigheden bevestigd. Het panel concludeert uit de gesprekken met alumni en uit de beschikbare gegevens over het functioneren van alumni zoals beschreven in de kritische reflecties dat de opleidingen studenten in voldoende mate voorbereiden op de beroepspraktijk.

Overwegingen

Het panel concludeert op basis van de bestudeerde eindwerken en van de gesprekken met studenten en alumni van de opleidingen dat de studenten bij het afronden van hun masteropleiding Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht of Publiekrecht in voldoende mate de eindtermen van de opleidingen realiseren. De scripties zijn van voldoende niveau, maar een sterk metajuridisch en rechtsvergelijkend perspectief ontbreekt in de meeste bestudeerde eindwerken. De scripties van de opleiding Informatierecht laten over het algemeen een hoog niveau zien met aandacht voor empirisch, interdisciplinair en/of rechtsvergelijkend onderzoek. Afgestudeerden zijn positief over hun opleiding en het panel concludeert dat de opleidingen hen in voldoende mate hebben voorbereid op de beroepspraktijk.

Conclusie

Masteropleiding Arbeidsrecht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Fiscaal Recht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Informatierecht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'goed'.

Masteropleiding Privaatrecht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Publiekrecht: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

De masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht, Privaatrecht en Publiekrecht van de Universiteit van Amsterdam zijn alle adequate juridische masteropleidingen. De eindtermen van de opleidingen zijn helder geformuleerd en passend voor juridische masteropleidingen. De masteropleiding Informatierecht heeft een uniek en zeer relevant disciplinair profiel. De programma's van de opleidingen zijn alle dekkend voor het realiseren van de eindtermen. De tracks binnen de meeste opleidingen vormen een samenhangend geheel met een duidelijk profiel. De track Arbeidsrecht Algemeen binnen de opleiding Arbeidsrecht en de track Privaatrechtelijke Rechtspraktijk binnen de opleiding Privaatrecht hebben baat bij nadere profilering. Het onderwijs is duidelijk *research-based* en in alle opleidingen is aandacht voor internationale ontwikkelingen in het

betreffende vakgebied. Toetsvormen zijn voldoende gevarieerd, waarbij de opleidingen Arbeidsrecht en Informatierecht opvallen in de hoeveelheid en variatie aan toetsvormen en opdrachten. In de masteropleiding Publiekrecht en de masteropleiding Privaatrecht is de voorgenomen invoering van een paper in de verplichte delen van alle tracks een noodzakelijke verbetering. Het scriptietraject biedt studenten goede houvast in de planning van hun onderzoek. Het onderwijs wordt verzorgd door gekwalificeerde en betrokken docenten. De toetsing is adequaat en de examencommissie heeft een duidelijk beeld van haar taken en verantwoordelijkheden, maar voor de masteropleidingen heeft het toezicht op de toetskwaliteit tot op heden nog maar beperkt aandacht gehad. Uit de eindwerken van studenten en hun prestaties op de arbeidsmarkt blijkt dat zij de beoogde eindtermen in voldoende mate realiseren. De eindwerken van studenten Informatierecht zijn van hoog niveau.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Arbeidsrecht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Fiscaal Recht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Informatierecht* als 'goed'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Privaatrecht* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Publiekrecht* als 'voldoende'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN

Em. prof. mr. I.F. (Ige) Dekker (voorzitter) is emeritus hoogleraar Internationaal Institutioneel Recht aan de Universiteit Utrecht. Na zijn afstuderen in 1974 vervulde hij diverse functies aan de Rijksuniversiteit Groningen, de Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Twente en Universiteit Utrecht. Hij heeft ervaring als onderwijsdirecteur bij de Universiteit Twente en de Universiteit Utrecht en was in Utrecht zes jaar lang hoofd van het departement Rechtsgeleerdheid. Sinds zijn pensionering in 2015 heeft hij (tijdelijke) advies- en bestuurlijke functies bij de Universiteit Utrecht en de Open Universiteit. Zijn vakgebied is het internationaal en Europees recht, met een bijzondere belangstelling voor het recht van internationale organisaties, het internationaal oorlogsrecht, het internationaal investeringsrecht en de theoretische grondslagen van het internationale recht. Hij publiceerde over de juridische betekenis van structureel geweld, de Europese Unie als rechtseenheid, de aansprakelijkheid van internationale organisaties, het internationale misdrijf van agressie, de internationale rechtspraak over internationale organisaties en recente ontwikkelingen in het investeringsrecht.

Prof. dr. mr. P.P.T. (Paul) Bovend'Eert (vice-voorzitter) studeerde Nederlands recht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, waar hij in 1988 promoveerde. In 1999 werd hij hoogleraar Staatsrecht aan diezelfde instelling, inmiddels de Radboud Universiteit. Hij doceert in de masteropleiding Politiek en Parlement (Faculteit der Letteren) en aan de Academie voor de Wetgeving in Den Haag. Van 1995 tot 2001 en van 2008 tot 2010 was hij vice-decaan en van 2010 tot 2014 decaan Onderwijs van de Nijmeegse Faculteit der Rechtsgeleerdheid. In zijn wetenschappelijk onderzoek ligt een sterke nadruk op vraagstukken van institutioneel staatsrecht, meer in het bijzonder betreffende de regering, het parlement en het parlementaire stelsel, de rechterlijke organisatie en de constitutionele positie van de Koning. Hij heeft diverse onderzoeksprojecten uitgevoerd over het proces van wetgeving in het Nederlandse parlement en in het *US Congress*. In 2017 maakt hij deel uit van een door de ministerraad ingestelde adviescommissie betreffende ontwikkelingen rond het inkomen van de Koning. Hij publiceert veelvuldig. Van zijn hand is onder meer het handboek *Inleiding Constitutioneel recht* verschenen.

Prof. dr. mr. A.L.B. (Aurelia) Colombi Ciacchi studeerde aan de universiteiten van Triëst (Italië) en Kiel (Duitsland). Ze promoveerde in 1998 aan de universiteiten van Triëst en Bergamo (Italië) en in 2004 aan Bucerius Law School (Duitsland). Sindsdien is ze als onderzoeker aan diverse internationale universiteiten verbonden geweest, waaronder die in Rome, Kiel, Bremen en Oxford. Sinds 2010 is ze hoogleraar Law and Governance aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar ze tot 2016 academisch directeur was van het Groningen Centre for Law and Governance. Haar onderzoek richt zich op Europees recht, rechtsvergelijking en de doorwerking van fundamentele rechten in het Europese privaatrecht. Van haar hand zijn vele publicaties verschenen in boeken en internationale vaktijdschriften. Aurelia Colombi Ciacchi is hoofdredacteur van het vaktijdschrift *European Journal of Comparative Law and Governance*.

Dr. mr. W.H.F.M. (Wouter) Cortenraad studeerde Rechten aan de University of Toronto (Canada) en Maastricht University, waar hij in 1999 promoveerde. Hij heeft gewerkt als bedrijfsjurist bij Shell Internationale Petroleum Maatschappij B.V. in Den Haag (1991-1995) en als advocaat bij Allen & Overy LLP in Amsterdam (1995-2000). In 2000 werd Wouter Cortenraad benoemd tot rechter, aanvankelijk voor de Rechtbank Utrecht en sinds 2005 voor het Gerechtshof Amsterdam, vanaf 2009 in de rang van senior raadsheer. In deze functies behandelt en behandelde hij uiteenlopende zaken op het gebied van het consumentenrecht, het arbeidsrecht, het burgerlijk recht en het handelsrecht, met inbegrip van het financiële recht. Naast zijn reguliere werkzaamheden treedt Cortenraad regelmatig op als arbiter in nationale en internationale arbitrages onder auspiciën van het Nederlands Arbitrage Instituut te Rotterdam.

Prof. dr. P.H.J. (Peter) Essers werd na zijn studie Fiscale Economie (adjunct-)inspecteur van 's Rijksbelastingen bij het Ministerie van Financiën in Den Haag. In 1984 werd hij universitair docent Belastingrecht aan Tilburg University, waar hij in 1989 promoveerde. Hij werd in 1991 benoemd tot

hoogleraar Belastingrecht aan Tilburg University. Sinds dat jaar is hij ook voorzitter van de vakgroep Belastingrecht van Tilburg Law School. Van 1998 tot 2012 was hij decaan van de Rechtenfaculteit van Tilburg University. Hij was namens het CDA Lid van de Eerste Kamer (2003-2015), waar hij tevens voorzitter van de commissie Financiën was. Hij is voorzitter van het Academic Committee of European Association of Tax Law Professors en lid van het Executive Committee van deze organisatie. Sinds mei 2017 is hij voorzitter van de Vereniging voor Belastingwetenschap.

Em. prof. dr. mr. G.E. (Gerrit) van Maanen is emeritus en honorair hoogleraar Privaatrecht aan Maastricht University. Hij studeerde Nederlands recht en wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit Groningen waar hij in 1986 promoveerde. In 1989 werd hij benoemd tot hoogleraar Privaatrecht aan Maastricht University. Hij is gedurende vele jaren nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling en evaluatie van het onderwijs in de Juridische Faculteit, als voorzitter van de opleidingscommissie Nederlands Recht en later als opleidingsdirecteur. Gerrit van Maanen is gespecialiseerd in het privaatrecht, in het bijzonder het eigendomsrecht, onrechtmatige daad en overheidsaansprakelijkheid. Van 2002 tot 2011 was hij hoofdredacteur van *Het Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht*. Momenteel is hij werkzaam als raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Bosch en als onafhankelijk adviseur voor verschillende organisaties.

Em. prof. dr. mr. T.A. (Theo) de Roos is emeritus hoogleraar Strafrecht aan Tilburg University. Hij studeerde Rechten aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Na zijn afstuderen in 1972 werkte hij als docent Recht bij de Sociale Academie De Horst in Driebergen. Theo de Roos promoveerde in 1987 aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Van 1977 tot 2010 werkte hij als advocaat bij De Roos & Pen advocaten in Amsterdam. Daarnaast was hij hoogleraar Strafrecht, van 1990 tot 1997 aan de Rijksuniversiteit Limburg, van 1997 tot 2005 aan de Universiteit Leiden en van 2005 tot zijn pensionering in 2013 aan de Universiteit van Tilburg. Sinds 2013 is hij raadsheer-plaatsvervanger in het Gerechtshof Den Bosch. Ook doceert hij aan de beroepsopleiding van de Nederlandse orde van advocaten, de Academie voor de Rechtspraak, het Studiecentrum Rechtspleging en OSR Juridische Opleidingen en is hij actief in diverse commissies op het gebied van recht en rechtspraak.

Prof. dr. mr. P. (Peggy) Valcke is als hoogleraar verbonden aan de KU Leuven en als gastdocent aan Tilburg University. Voorheen was ze verbonden aan het European University Institute (EUI) in Florence (Italië) en gastdocent aan de Central European University in Boedapest (Hongarije). Ze werkt bij het Leuven Centre for IT & IP Law (CiTiP) van de KU Leuven. Peggy Valcke is gespecialiseerd in en doet onderzoek op het gebied van de juridische aspecten van ICT- en media-innovatie. Ze maakt onderdeel uit van diverse projectgroepen, wetenschappelijke commissies en adviesraden en treedt regelmatig op als expert voor organisaties als de Europese Commissie, de Raad van Europa, Google, de Duitse Media Concentration Commission en publieke organisaties en autoriteiten in België. Momenteel is professor Valcke assessor voor de Belgische Mededingingsautoriteit en lid van de Algemene Kamer van de Vlaamse Regulator voor de Media.

V.A. (Veerle) van Waarde LLB is masterstudent Nederlands recht, specialisatie Staats- en Bestuursrecht, aan Maastricht University. Zij behaalde aan dezelfde instelling haar bachelordiploma European Law School. Veerle van Waarde was actief in verschillende studieverenigingen en werd in 2015 verkozen tot lid van de Faculteitsraad Rechtsgeleerdheid. Momenteel is ze actief als student-assistent en lid van de opleidingscommissie Rechtsgeleerdheid.

BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding

Voor u ligt het herziene Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid. Dit kader schetst de uitgangspunten van waaruit opleidingen invulling geven aan hun curricula. Het geeft aan wat mag worden verwacht van de inhoud en het niveau van opleidingen, wat opleidingen beogen te bereiken en wat de maatschappij derhalve kan verwachten van een afgestudeerde bachelor- en masterjurist. Het kader is nadrukkelijk geschreven voor de wetenschappelijke bachelor- en masteropleidingen, die op basis van door hun zelf gekozen eindkwalificaties tot de Visitatiegroep Rechtsgeleerdheid behoren of, in het kader van een zogenaamde Toets nieuwe opleiding, willen gaan behoren.

Het kader geeft geen uitputtende lijst aan van rechtsgebieden of juridische relevante aandachtsgebieden waartoe die opleidingen zich zouden moeten beperken. Evenmin rangordes, antwoorden op methodologische discussies of de wijze waarop een opleiding invulling geeft aan beroepseisen. Elke opleiding geeft zelf aan waar zij denkt te staan op die grote rechtsgeleerde wereldkaart. Formeel doet zij dat in de onderwijs- en examenregeling, materieel in de documenten die aan visitatiecommissies worden aangeboden bij het verzoek tot beoordeling van een opleiding ten behoeve van accreditatie.

Wat wel wordt aangetroffen is een blauwdruk van hetgeen de wetenschap en maatschappij mag verwachten van een afgestudeerde, academisch opgeleide jurist - en dus van een juridische opleiding - in termen van kennis, attitude en vaardigheden. Dat het kader is herzien betekent geenszins dat de onder het oude kader aangeboden opleidingen niet meer van deze tijd zouden zijn. In tegendeel, ook het vorige kader droeg de opleidingen al op om open te staan voor nieuwe ontwikkelingen zoals de mondialisering van de maatschappij en de informatisering van de samenleving. Nadrukkelijker dan voorheen zijn in dit kader de kennis, attitude en vaardigheden die met hedendaagse ontwikkelingen samenhangen omschreven en worden opleidingen uitgedaagd daar in hun doestellingen en eindkwalificaties ook blij van te geven.

Het Disciplineoverleg Rechtsgeleerdheid denkt met dit Domeinspecifiek Referentiekader enerzijds de visitatiecommissies die de komende jaren opleidingsbeoordelingen moeten uitvoeren binnen de Visitatiegroep een adequate basis te hebben aangereikt om die beoordeling te kunnen uitvoeren. Anderzijds geeft het de noodzakelijke ruimte om een eigen, zo men wil onderscheidend, gezicht te geven aan de afzonderlijke opleidingen die in deze breed samengestelde Visitatiegroep worden aangeboden.

Utrecht, december 2015

Namens disciplineoverleg Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid,

Prof. mr. A.M. Hol,
voorzitter

Totstandkoming

Op 18 december 2015 heeft het disciplineoverlegorgaan Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid (RDR) dit domeinspecifiek referentiekader vastgesteld, ten behoeve van opleidingsbeoordelingen van de Visitatiegroep WO Rechtsgeleerdheid. Het betreft een gezamenlijk kader domeinspecifieke eisen voor alle rechtsgeleerde bachelor- en masteropleidingen die de juridische faculteiten van de Nederlandse universiteiten aanbieden. Voorliggend domeinspecifiek referentiekader vervangt het referentiekader dat in december 2009 door de toenmalige Raad van Decanen Rechtsgeleerdheid is vastgesteld.

Onder opleiding wordt hierna uitsluitend verstaan: een opleiding die is opgenomen in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO). Waar hierna over 'jurist' wordt gesproken, wordt bedoeld op de academisch opgeleide juristen, tenzij anders vermeld.

1. Rechtswetenschappelijke opleidingen en beroepen in maatschappelijke context

Rechtsgeleerde bachelor- en masteropleidingen hebben tot doel disciplinebekwame en maatschappelijk betrokken juristen op te leiden en te vormen, met een kritische, academische geest, die in staat zijn zelfstandig probleemsituaties te ontleden teneinde een oplossing te formuleren. Daartoe moeten zij analytisch, kritisch evaluatief, maar ook synthetisch kunnen denken. Het wetenschappelijk niveau en de maatschappelijke relevantie van de opleiding moeten zijn gegarandeerd. Communicatieve vaardigheden, informatievaardigheden en onderzoeksvaardigheden hebben nadrukkelijk een plaats in de opleidingen, waarbij voldoende aandacht is voor actuele ontwikkelingen in relatie tot hun maatschappelijke achtergrond. De academische opleiding tot jurist dient als het ware "in context" te worden beschouwd.

De relatie tussen het recht en de samenleving verandert voortdurend. De samenleving is pluriform en kent een mondiale oriëntatie, waardoor zij almaar complexer wordt. Die ontwikkeling geldt ook voor het recht. Het recht bestaat al lang niet meer alleen uit Nederlandse wetgeving en rechtspraak, maar ontstaat evenzeer in interactie met internationale en Europese regelgeving en rechtspraak, via beleidsregels, aanbevelingen, convenanten, zelfregulering, Europese harmonisatie, beïnvloeding door rechtsvergelijking, enzovoorts. Burgers zijn mondig, het aantal rechtsregels blijft groeien en de samenleving is sterk gejuridiseerd. Europese integratie en mondialisering maken Europees recht, internationaal recht steeds belangrijker. De informatiemaatschappij van de 21e eeuw en haar juridische problemen, maar ook de verwachtingen die de samenleving heeft ten aanzien van het recht, trekken zich steeds minder aan van landsgrenzen, terwijl aan de andere kant de traditionele grenzen in juridische en maatschappelijke zin opnieuw aan belang winnen. Een afgestudeerd jurist moet, in welke context hij of zij ook komt te werken, daarom steeds vaker alert zijn op rechtssystemen en rechtsculturen van andere landen.

Binnen de visitatiegroep Rechtsgeleerdheid worden opleidingen aangeboden die voorzien in de vraag naar academisch breed geschoolde juristen, generalisten, in het bijzonder voor de eerstelijns advisering en beleidsvoorbereiding en overigens op een veelheid aan plaatsen op de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn er gespecialiseerde masteropleidingen die voorzien in afgestudeerden die zich kunnen ontwikkelen tot academisch geschoolde specialisten en die zich op hun terrein kunnen meten met hun academische beroepsgenoten waar ook ter wereld. En tot slot zijn er opleidingen juist meer zijn gericht op verbreding van het rechtsgebied waarover de opleiding zich uitstrekt.

Juristen werken in uiteenlopende functies en rollen. Er zijn meer juristen werkzaam buiten de traditionele juridische (toga)beroepen dan daarbinnen. De juridische opleidingen bereiden voor op deze traditionele beroepen, maar evenzeer op een veelheid aan andere werkzaamheden waarvoor academische attitude, kritische analyse, schrijf- en spreekvaardigheid vereist zijn en juridische deskundigheid gewenst is. De juridische opleidingen richten zich daarom niet alleen op de beroepsvereisten voor advocatuur, rechterlijke macht, fiscaliteit en notariaat, de zogenaamde togaberoepen, ook al vormen de beroepsvereisten de kern van bepaalde opleidingen. Alle opleidingen streven een goede afstemming na met de arbeidsmarkt door het onderhouden van contacten met het afnemend beroepenveld. Dat gebeurt onder meer via contacten met

beroepsorganisaties en werkgevers, door middel adviesraden, met alumni, met gastdocenten, stages en loopbaanoriëntatie. Daarnaast moet een bachelorjurist voor wat betreft onderzoeksvaardigheden voldoende zijn toegerust om in beginsel te kunnen worden toegelaten tot een rechtsgeleerde (onderzoeks)master en een masterjurist tot een promotietraject, ook al kiest slechts een heel klein deel van de afgestudeerden voor een carrière als onderzoeker.

In de ruim tien jaar dat de bachelor-masterstructuur bestaat heeft zich geen nadrukkelijk beroepsperspectief voor de academisch opgeleide bachelorjurist ontwikkeld en bestaat er geen duidelijk identificeerbare arbeidsmarkt voor afgestudeerden met uitsluitend een academische bacheloropleiding (LL.B). Veel afgestudeerde bachelors werken in een juridisch relevante omgeving, maar daaruit is vooralsnog geen vertaalslag te maken die noodzaakt tot specifieke beroepsvaardigheidseisen voor een bacheloropleiding. De arbeidsmarkt voor academisch opgeleide juristen geeft nog steeds de voorkeur aan juristen met een afgeronde masteropleiding. Veruit de meeste studenten in de universitaire juridische opleidingen kiezen er daarom voor om na een bacheloropleiding ook een masteropleiding af te ronden. Niet alleen vanwege het verruimde arbeidsmarktperspectief, maar ook omdat het een wettelijke eis is voor de toegang tot de togaberoepen.

Ook bacheloropleidingen streven er niettemin naar om studenten voor te bereiden op hun toekomstig bestaan als jurist. Dat kan door die beroepspraktijk herkenbaar te doen zijn in de inhoud en de samenstelling van het onderwijsprogramma, maar ook via extracurriculaire activiteiten en loopbaanvoorbereiding.

Een 'jurist' is met de komst van juridische HBO-opleidingen niet meer als vanzelfsprekend iemand met een universitair getuigschrift dat kwalificeert voor de traditionele juridische beroepen (zittende en staande magistratuur; advocatuur; notariaat, belastingadviseur); een meester in de rechten (mr.).

Hoewel ook de juristen met een HBO-opleiding de titel Bachelor of Laws (LL.B) mogen voeren, is er een duidelijk verschil tussen de HBO-opleidingen en de academische rechtswetenschappelijke opleidingen. Het onderscheidend kenmerk is dat in wetenschappelijke (juridische) opleidingen de fundamentele worden gelegd voor het eigen maken van de methode van rechtswetenschappelijk onderzoek, zoals tot uiting gebracht in de eindkwalificaties van de opleidingen. Dit komt vooral naar voren in de inhoud van het programma, de diepgang en de wijze waarop het recht wordt benaderd. De academische bachelor- en masteropleidingen richten zich op het opleiden van juristen die onafhankelijk en kritisch hebben leren denken, die niet alleen antwoorden op vragen leren vinden, maar evenzeer vragen blijven stellen bij de antwoorden. De toegang tot de traditionele togaberoepen is wettelijk geregeld en vereist zowel een academische bachelorgraad (LL.B) als de graad Master of Laws (LL.M).¹

De LL.M-jurist zal in Nederland – en met name in de uitoefening van genoemde togaberoepen – in de meeste gevallen de equivalente titel meester in de rechten (mr.) voeren.

2. Mogelijkheden tot (inter)nationale vergelijking

Zowel buiten als binnen Europa worden rechtswetenschappelijke opleidingen gekenmerkt door hun zeer uiteenlopende inbedding en structuur, grote verschillen in toelating en studieduur. Daarnaast kennen alle landen afzonderlijke regelgeving ten aanzien van de toegang voor afgestudeerde juristen tot de advocatuur, rechterlijke macht, fiscaliteit en notariaat, welke van invloed is op de oriëntatie en het beoogde eindniveau. Curricula van opleidingen kunnen uiteraard worden vergeleken, maar een serieuze internationale benchmark van doelstellingen, niveau en oriëntatie van rechtswetenschappelijke opleidingen is vooralsnog niet mogelijk.

---

¹ Bij Koninklijk besluit van 18 september 2008 (Stb. 2008, 383) de beroepsvereisten voor advocatuur en rechterlijke macht, en notaris gewijzigd in verband met de gelijkstelling in het kader van de vereisten voor toetreding tot gereguleerde juridische beroepen, van de aan een hogeschool verkregen graad Bachelor, bij afronding van de opleiding HBO-rechten met een schakelprogramma, met de aan een universiteit verkregen graad Bachelor op het gebied van het recht. Het schakelprogramma omvat onderwijsseenheden op het gebied van recht die worden aangeboden door een universiteit of de Open Universiteit met een totale studielast van ten minste 60 studiepunten.

De Duitse benchmarkorganisatie CHE staat niet open voor buitenlandse rechtenopleidingen, terwijl dat al wel is gedaan ten aanzien andere disciplines.² Ook het EU-project Tuning Sectoral Framework for Social Sciences leidde niet tot een geharmoniseerde set van eindkwalificaties van en voor juridische opleidingen.³ Er zijn enkele nationale buitenlandse benchmarks van juridische opleidingen beschikbaar, zoals de Benchmarks for Law in Groot-Brittannië, waarin de vereiste kennis, vaardigheden en attitude van bachelors en masters zijn vastgelegd voor visitatie en accreditatie van de opleidingen aldaar.⁴ Bovendien is de bruikbaarheid hiervan voor continentaal-Europese opleidingen beperkt vanwege de grote verschillen tussen de rechtssystemen van Common Law en Civil Law.

De Bologna- en Lissabonakkoorden hebben zeker op de inhoud van het juridisch onderwijs in de EU een harmoniserend effect gehad. In het kader van de toetreding tot de EU hebben nieuwe EU-lidstaten hun opleidingen vaak al op de bachelor-masterstuctuur gebaseerd, de oude lidstaten zijn nog doende om hun onderwijssystemen te hervormen en te harmoniseren. Daarbij wordt soms gekozen voor oplossingen die juist de onderlinge vergelijkbaarheid weer bemoeilijken, zoals bijvoorbeeld in Duitsland, dat zich juist naar een gevarieerder opleidingsaanbod door ontwikkelt.⁵ Dit alles leidt tot de conclusie dat een serieuze internationale vergelijking van doelstellingen, niveau en oriëntatie van rechtswetenschappelijke opleidingen vooralsnog niet mogelijk is of in ieder geval niet zinvol is.

Voor wat betreft de vergelijking van opleidingen op nationaal niveau kan worden vastgesteld dat tussen de juridische faculteiten in Nederland veel informatie-uitwisseling en afstemming plaatsvindt, onder andere over onderwijsvernieuwingen, onderzoek, de interpretaties van accreditaties en de invulling van de beroepsvereisten. Er is geregeld landelijk overleg tussen de decanen in de RDR; afgeleid daarvan komen zo nodig de portefeuillehouders onderwijs en de directeurs bedrijfsvoering bij elkaar om onderwijsgerelateerde, organisatorische en financiële onderwerpen te bespreken en ervaringen en gegevens uit te wisselen. Ten slotte vindt er regelmatig landelijk overleg en afstemming plaats op ambtelijk niveau in het Landelijk Overleg Beleidsmedewerkers. De RDR en de afzonderlijke faculteiten doen bovendien hun voordeel met de *good practices* die visitatiepanels constateren en waarvan zij in de beoordelingsrapportages aan de NVAO verslag doen. De RDR is in gesprek met vertegenwoordigers van het divers samengestelde, afnemende beroepenveld. Zo overlegt de RDR met de Raad voor de Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten om ter precisering van de toepasselijke wettelijke bepalingen een standaard vast te stellen voor het 'civiel effect' van juridische opleidingen. Dat gebeurt in de vorm van een convenant.

Er kan derhalve worden gesteld dat enige vorm van nationale *benchmarking* plaatsvindt, doorgaans in een informele sfeer, behalve daar waar het nationale onderwijsvisitaties betreft en de beperkingen met betrekking tot voornoemd convenant. In dat kader voert het discipline-overleg ook formele taken uit.

3. Beroepsvereisten

Bij en krachtens de wet is de toegang tot de rechterlijke macht, de advocatuur en het notariaat geregeld. In de praktijk betekent dit dat er eisen worden gesteld aan de inrichting van bachelor- en masteropleidingen die moeten voorzien in toelating tot vervolgoopleidingen die opleiden voor functies in de rechterlijke macht, de advocatuur, het notariaat en de fiscaliteit.

² Gemeinnütziges Centrum für Hochschulentwicklung: www.che.de.

³ Uit het eindrapport van 2012: 'Consequently, even the proto list of the competences required by students and future practitioners of law are still at this stage no more than embryonic.' Tuning Sectoral Framework for Social Sciences – Final Report, 2008, blz. 45. Zie verder de landenoverzichten in annex 4 behorende bij het rapport (<http://tuningacademy.org/sqf-social-sciences/?lang=en>).

⁴ Er is een herziene versie in concept verschenen: Subject Benchmark Statement Law: Draft for Consultation March 2015

(<http://www.qaa.ac.uk/en/Publications/Documents/SBS-consultation-Law-15.pdf>).

⁵ Neue Wege in der Juristenausbildung, Essen, 2010,

http://www.stifterverband.info/wissenschaft_und_hochschule/lehre/juristenausbildung/.

De opleidingen die voor voorbereiding op de vervolgoopleidingen kiezen, maken dat in hun onderwijs- en examenregeling duidelijk door daarin de wettelijke beroepsvereisten en de nadere precisering ervan in het convenant, als hiervoor beschreven, nadrukkelijk op te nemen. De examencommissies van deze opleidingen zullen daartoe specifieke verklaringen afgeven, op basis waarvan de vervolgoopleidingen kunnen bepalen of een opleiding aan bedoelde eisen voldoet.

4. Eindkwalificaties van de bachelor- en masteropleidingen

Op basis van nationale en relevante internationale vergelijkingen van eindkwalificaties bij vergelijkbare opleidingen en in een poging een maximale aansluiting te realiseren op het - zeer diverse - beroepenveld, maakt iedere rechtswetenschappelijke opleiding keuzes bij het opstellen van de eindkwalificaties. Deze maken deel uit van de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van een afzonderlijke opleiding. Binnen deze eindkwalificaties komen ten minste drie categorieën aan de orde.

A. Kennis en inzicht

De afgestudeerde jurist beheerst de juridische kernleerstukken van het rechtsgebied of de rechtsgebieden waarop de opleiding zich oriënteert. Dat geldt zowel voor de materiële en formele, als voor de historische en theoretische aspecten ervan.

Parate kennis alleen is echter niet voldoende. Opleidingen streven daarom naar het ontwikkelen van 'werkelijk inzicht in het recht' bij hun studenten, in een academische omgeving waarin de 'waaromvragen' kunnen bloeien. Dat betekent dat naast de vorenbedoelde vakinhoudelijke kennis, methoden worden gedoceerd waarmee de nieuwste relevante ontwikkelingen en veranderingen kunnen worden bijgehouden. Inzicht in verschillen tussen grote juridische families (zoals tussen *common* en *civil law*), in de historische en filosofische ontwikkeling van het recht en voor zover de aard van de opleiding dit vereist of toelaat, in de methode van rechtsvergelijking, kunnen worden geïntegreerd in het onderwijs. De afgestudeerde jurist moet aldus in staat zijn om permanent zijn juridische kennis te actualiseren en zich eventueel op nieuwe terreinen te specialiseren.

B. Academische en juridische vaardigheden

Het voorgaande veronderstelt een groeiende nadruk op het verwerven van academische en juridische vaardigheden: (een leven lang) leren en het verwerven van een internationale attitude. Het veronderstelt ook dat de afgestudeerde jurist in staat is te reflecteren op het recht en maatschappelijke vraagstukken kan vertalen naar de taal die het recht hanteert om die vragen op te lossen. Tijdens de opleiding wordt de student gestimuleerd te zoeken naar vragen en problemen én naar antwoorden en oplossingen; hij wordt in staat gesteld een analytisch vermogen te ontwikkelen en hij leert kritisch te denken, te schrijven en te presenteren.

Daarbij is het vermogen om een juridische casus te kunnen formuleren en op te lossen essentieel. De afgestudeerde jurist dient daarvoor in staat te zijn op adequate wijze de relevante feiten te kunnen verzamelen, te verwerken en te waarderen en de rechtsregels daarop toe te passen. Van de jurist wordt verwacht dat hij een maatschappelijk probleem juridisch kan duiden en mogelijke handelingsrichtingen weet te schetsen.

Een jurist moet bovendien in staat zijn juridische kennis en een juridisch oordeel schriftelijk en mondeling aan vakgenoten, maar ook in andere professionele omgevingen over te dragen. Daarmee staat de taal als werkinstrument van de jurist centraal. Een correcte, goede en heldere mondelinge en schriftelijke beheersing van de Nederlandse taal (of van de Engelse taal indien de voertaal van de opleiding (deels) Engelstalig is) is onontbeerlijk. Daarbij dienen studenten tijdens hun opleiding, indien dit voor die opleiding relevant is, gelegenheid te krijgen kennis op te doen van de Engelse juridische terminologie in de huidige maatschappelijke context.

C. Academisch burgerschap / attitude

Tijdens de opleiding moet de aankomende jurist zich de rechtscultuur of de rechtsculturen eigen maken. Hij moet een beroepsethische houding ontwikkelen en zich ervan bewust zijn in welke

maatschappelijke context het recht functioneert en wat, in samenhang daarmee, zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid is. Het onderwijs en de onderwijsomgeving zijn de student hierbij behulpzaam. Het is belangrijk dat het onderwijs zodanig is ingericht dat maatschappelijke interesse wordt gestimuleerd en dat een natuurlijke belangstelling wordt gewekt voor juridische vraagstukken en het juridisch denken, evenals voor de functie van het recht in de samenleving.

5. Eindniveau

Opleidingen dienen op transparante wijze aan te geven hoe studenten in staat worden gesteld het eindniveau te bereiken én op welke wijze studenten kunnen aantonen dat zij het eindniveau hebben bereikt. Daarvoor wordt de basis in de eerste plaats gevormd door de toetsresultaten, werkstukken en presentaties.

Voor de juridische bacheloropleidingen geldt dat het bereikte eindniveau ook wordt weerspiegeld in een bachelorscriptie, bachelorthesis of eindwerkstuk, de benaming doet er niet toe. Het beantwoorden van een rechtsvraag met behulp van erkende rechtswetenschappelijke methoden en het verslag van het uitvoeren van het onderzoek dat daaraan ten grondslag ligt vormen daarvan de kern.

De bachelorthesis - of een andere vorm van eindwerkstuk - heeft niet als doel aan te tonen dat alle eindkwalificaties van de bacheloropleiding zijn behaald. Belangrijke vaardigheden als mondelinge vaardigheden worden daarmee bijvoorbeeld niet getoetst, evenals het inzicht in alle voor de bacheloropleiding relevante rechtsgebieden. Daarnaast speelt ook het gegeven dat in de meeste juridische bacheloropleidingen slechts een relatief gering aantal studiepunten beschikbaar is voor het eindwerkstuk. In de juridische bacheloropleidingen staat doorgaans het opdoen van onderzoeksvaardigheden, in de vorm methoden- en techniekenvakken, niet centraal. Het opdoen van onderzoeksvaardigheden is onderdeel van de algemene academische vorming van juristen en gebeurt vooral bij de behandeling van de afzonderlijke rechtsgebieden. Het staat opleidingen bovendien vrij om accenten aan te brengen die de eigen kleur van een opleiding weergeven. Die kleur zal dan ook tot uitdrukking komen in het eindwerkstuk.

Voor de masterthesis geldt hetzelfde, met het verschil dat het verder ontwikkelen van onderzoeksvaardigheden in de masteropleiding doorgaans een belangrijkere plaats inneemt, alleen al vanwege het feit dat het behalen van iedere juridische master in principe toegang geeft tot een promotietraject. Daarnaast worden er naast de reguliere masteropleidingen ook gespecialiseerde onderzoeksmasters aangeboden, waarin juist het opdoen van onderzoeksvaardigheden centraal staat. Bovendien wordt de ook voor de overige academische beroepspraktijk noodzakelijke verdieping pas in de masterfase bereikt. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de plaatsing van de masterthesis in het curriculum, het doorgaans grotere aantal studiepunten dat in de master is ingeruimd voor het eindwerkstuk en de inhoudelijke eisen die daaraan worden gesteld.

6. Algemene kenmerken en doelstellingen van de bachelor- en masteropleidingen

Hierboven is reeds aangegeven dat het opleidingspalet breed is, zowel in aantal, in de gekozen specialisaties als in kleur. Dat neemt niet weg dat juridische opleidingen gemeenschappelijke kenmerken hebben – en moeten hebben. Deze kenmerken hoeven niet bij elke opleiding in dezelfde mate aanwezig te zijn, maar ze moeten in de kern van iedere juridische opleiding wel enige weerklink vinden. Hoe opleidingen dat concreet doen, ligt vast in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van een opleiding.

In rechtswetenschappelijke bacheloropleidingen staan de volgende kenmerken centraal:

- a. de maatschappelijke functie van het recht;
- b. de kernbegrippen van de voornaamste rechtsgebieden binnen het recht: het privaatrecht, het staatsrecht, het bestuursrecht, het strafrecht, het Europees recht, het internationaal recht en, voor fiscale en notariële opleidingen, het belastingrecht;
- c. het recht als samenhangend systeem;

d. de theoretische grondslagen en de historische ontwikkeling van het recht en, voor fiscale en notariële opleidingen, de economische aspecten van het recht.

In rechtswetenschappelijke masteropleidingen wordt de kennis van één of meerdere rechtsgebieden of specifieke onderwerpen daarbinnen, verder verdiept. Centrale kenmerken zijn:

e. de maatschappelijke functie van het (rechts)gebied dat door de opleiding wordt bestreken, de grenzen alsook de betrekkelijkheid ervan;

f. verdieping of verbreding van de kernbegrippen van één of meerdere rechtsgebieden (het privaatrecht, het staatsrecht, het bestuursrecht, het belastingrecht, het strafrecht, het Europees recht en het internationaal recht);

g. de plaats van het bestreken rechtsgebied in het samenhangend systeem van het recht;

h. de theoretische grondslagen en de historische ontwikkeling van het rechtsgebied en, voor fiscale en notariële opleidingen, economische aspecten van het recht.

Met academische juridische opleidingen wordt voorts beoogd:

i. het verwerven van kennis van en inzicht in het recht, waarbij het recht wordt beschouwd mede in zijn Europese, internationale en rechtsvergelijkende context;

j. te reflecteren op de grenzen van het recht, alsook de betrekkelijkheid ervan;

k. het verwerven van academische en juridische vaardigheden. Daaronder wordt in dit kader verstaan:

1. het vermogen om als een academicus over het recht na te denken;

2. het vermogen om met vakgenoten en met niet-juristen vanuit de opgedane kennis en het verkregen inzicht te communiceren, gebruikmakend van een analytische houding en uitstekende spreek- en schrijfvaardigheden;

3. het vermogen tot het toepassen van een relevant wetenschappelijk instrumentarium;

4. het vermogen om deel te nemen aan het wetenschappelijk debat;

5. het vermogen om kennis te vergaren, te waarderen, te verwerken en toe te passen;

6. het vermogen om specifieke kennis op het gebied van het recht toe te passen in een bredere wetenschappelijke, historische, filosofische, ethische en maatschappelijk-culturele context;

7. het vermogen om kritisch te kunnen omgaan met rechtsregels en rechtspraak en daarbij nieuwe oplossingen te zoeken en te vinden;

8. het vermogen om nieuwe ontwikkelingen en nieuwe rechtsgebieden bij te houden en te exploreren;

9. het vermogen om te gaan met de toenemende mondialisering, Europeanisering en internationalisering van het recht.

l. het ontwikkelen van academisch burgerschap dat besef inhoudt van een beroepsethische houding en bewustwording van de maatschappelijke context waarin het recht functioneert, alsmede de maatschappelijke verantwoordelijkheid die hiermee ontstaat voor de academisch opgeleide jurist.

BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Masteropleiding Arbeidsrecht

Doel van de opleiding en eindtermen

1. Met de masteropleiding wordt beoogd:

- a. kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van arbeidsrecht, en het bereiken van de eindkwalificaties genoemd in de navolgende leden.
- b. academische vorming, waaronder het verwerven van academische vaardigheden (zoals argumenteren, schrijf-, spreek- en onderzoeksvaardigheden, op juiste wijze citeren en vermelden van bronnen), het leren zelfstandig en creatief complexe problemen oplossen, kritisch reflecteren.

2. De afgestudeerde van de opleiding:

- a. heeft in ieder geval diepgaande en grondige kennis van en inzicht in het (internationale, waaronder steeds begrepen Europese) arbeids- en socialezekerheidsrecht en de ontwikkelingen daarbinnen;
- b. is in staat literatuur, juridische bronnen en casus die betrekking hebben op het (internationale) arbeidsrecht diepgaand te analyseren en te interpreteren, daarover kritische vragen te stellen en vernieuwende juridische oplossingen aan te dragen;
- c. heeft kennis van de samenhang tussen internationaal, Europees en nationaal arbeidsrecht;
- d. heeft inzicht in de samenhang tussen het internationale arbeidsrecht en andere specialismen;
- e. is in staat vakliteratuur en nieuwe ontwikkelingen in het (internationale) arbeidsrecht te begrijpen, te interpreteren, toe te passen en kritisch te beoordelen;
- f. is in staat zelfstandig literatuuronderzoek voor te bereiden en uit te voeren (onderzoeksvragen formuleren, verzamelen van informatie, interpreteren van gegevens, conclusies trekken, evalueren en aanbevelingen en suggesties doen voor verder onderzoek) met betrekking tot nieuwe ontwikkelingen in het internationale arbeidsrecht;
- g. is in staat een samenhangend wetenschappelijk betoog te schrijven over een onderwerp binnen het domein en dit mondeling met kracht van argumenten te presenteren voor zowel een publiek bestaande uit professionals als voor niet-professionals;
- h. is in staat deel te nemen aan een wetenschappelijk debat met betrekking tot het (internationale) arbeidsrecht.

3. De masteropleiding kent de volgende afstudeerrichtingen:

- a. Nederlands arbeidsrecht
- b. *European and International Labour Law*
- c. Arbeid en Onderneming

4. Onverminderd het bepaalde in lid 2 heeft de afgestudeerde van afstudeerrichting Nederlands arbeidsrecht: gedegen kennis van het Nederlandse arbeidsrecht en sociale zekerheidsrecht en van de belangen die spelen bij de totstandkoming van arbeidsrechtelijke regels.

5. In afwijking van het bepaalde in lid 2 onder a dient ten aanzien van de afstudeerrichting Arbeid en Onderneming voor 'socialezekerheidsrecht' te worden gelezen: ondernemingsrecht.

Onverminderd hetgeen overigens in lid 2 is bepaald, heeft de afgestudeerde van de afstudeerrichting Arbeid en Onderneming:

- a. gedegen kennis van het ondernemingsrecht en de ontwikkelingen daarbinnen;
- b. grondige analytische kennis van de interactie tussen het arbeidsrecht en het ondernemingsrecht;
- c. de vaardigheden een juridisch probleem op het snijvlak van het arbeidsrecht en het ondernemingsrecht te analyseren en op te lossen.

6. Onverminderd het bepaalde in lid 2 heeft de afgestudeerde van afstudeerrichting

European and International Labour Law:

- a. gedegen kennis van de totstandkoming van (arbeidsrechtelijke) internationale en Europese regelgeving;

- b. grondige analytische kennis van de structuur en organisatie van het internationale en Europese arbeidsrechtelijke systeem en de recente ontwikkelingen daarbinnen; en
- c. is in staat om arbeidsrechtelijke problemen in grensoverschrijdende situaties te analyseren en op te lossen.

Masteropleiding Fiscaal Recht

Doel en eindtermen opleiding

1. Met de masteropleiding van de faculteit wordt beoogd:
  - a. kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van fiscaal recht, en het bereiken van de eindkwalificaties genoemd in de navolgende leden.
  - b. academische vorming, waaronder het verwerven van academische vaardigheden (zoals argumenteren, schrijf-, spreek- en onderzoeksvaardigheden, op juiste wijze citeren en vermelden van bronnen), het leren zelfstandig en creatief complexe problemen oplossen, kritisch reflecteren.
2. Een afgestuurde student van de opleiding:
  - a. heeft in ieder geval diepgaande en grondige kennis van en inzicht in het (internationale) belastingrecht (hierna 'het domein') en de ontwikkelingen daarbinnen;
  - b. heeft grondige kennis van en inzicht in de fiscale positie van het midden- en kleinbedrijf
  - c. is in staat literatuur, juridische bronnen en casus die betrekking hebben op het domein diepgaand te analyseren en te interpreteren, daarover kritische vragen te stellen en vernieuwende juridische oplossingen aan te dragen;
  - d. heeft inzicht in de samenhang tussen bestuursrechtelijke en (bedrijfs)economische aspecten van het domein;
  - e. is in staat deel te nemen aan een wetenschappelijk debat op het domein;
  - f. is in staat vakliteratuur en nieuwe ontwikkelingen op het domein te begrijpen, te interpreteren, toe te passen en kritisch te beoordelen;
  - g. is in staat zelfstandig een literatuuronderzoek voor te bereiden en uit te voeren (onderzoeksvragen formuleren, verzamelen van informatie, interpreteren van gegevens, conclusies trekken, evalueren en aanbevelingen en suggesties doen voor verder onderzoek);
  - h. is in staat een samenhangend wetenschappelijk betoog te schrijven over een onderwerp binnen het domein en dit mondeling met kracht van argumenten te presenteren voor zowel een publiek bestaande uit professionals als voor niet-professionals.
3. De masteropleiding kent de volgende afstudeerrichtingen:
  - a. Internationaal en Europees Belastingrecht
  - b. Nederlands belastingrecht
4. Onverminderd het bepaalde in lid 2 heeft de afgestudeerde van afstudeerrichting Internationaal en Europees belastingrecht:
  - a. grondige kennis van en inzicht in de bronnen van het belastingverdragenrecht;
  - b. grondige kennis van en inzicht in de Europeesrechtelijke leerstukken en hun uitwerking op de Nederlandse belastingheffing;
  - c. bekwaamheid om Europeesrechtelijke literatuur en bronnen te analyseren en te interpreteren.
5. Onverminderd het bepaalde in lid 2 heeft de afgestudeerde van afstudeerrichting Nederlands belastingrecht:
  - a. grondige kennis van en inzicht in de fiscale positie van de directeur-grotaandeelhouders.

Masteropleiding Informatierecht

Doel van de opleiding en eindtermen

1. Met de masteropleiding wordt beoogd:
  - a. kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van informatierecht, en het bereiken van de eindkwalificaties genoemd in de navolgende leden.

b. academische vorming, waaronder het verwerven van academische vaardigheden (zoals argumenteren, schrijf-, spreek- en onderzoeksvaardigheden, op juiste wijze citeren en vermelden van bronnen), het leren zelfstandig en creatief complexe problemen oplossen, kritisch reflecteren.

2. De afgestudeerde van de opleiding:

a. heeft in ieder geval diepgaande en grondige kennis van en inzicht in het Europese en internationale informatie- en intellectuele eigendomsrecht (hierna 'het domein') en de actuele ontwikkelingen daarbinnen;

b. is in staat literatuur, juridische bronnen en casus die betrekking hebben op het domein diepgaand te analyseren en te interpreteren, daarover kritische vragen te stellen en vernieuwende juridische oplossingen aan te dragen;

c. heeft inzicht in de samenhang tussen publiek- en civielrechtelijke aspecten van het domein;

d. is in staat deel te nemen aan een wetenschappelijk debat op het domein;

e. is in staat vakliteratuur en nieuwe ontwikkelingen op het domein te begrijpen, te interpreteren, toe te passen en kritisch te beoordelen;

f. bezit de leervaardigheden om een vervolgstudie aan te gaan door zelfstandig een literatuuronderzoek voor te bereiden en uit te voeren (onderzoeksvragen formuleren, verzamelen van informatie, interpreteren van gegevens, conclusies trekken, evalueren en aanbevelingen en suggesties doen voor verder onderzoek);

g. is in staat om conclusies, en de daaraan ten grondslag liggende kennis, motieven en overwegingen, te presenteren in een samenhangend wetenschappelijk betoog (mondeling of schriftelijk) over een onderwerp binnen het domein en om dat duidelijk over te brengen aan zowel een publiek bestaande uit professionals als aan niet-professionals.

Masteropleiding Privaatrecht

Doel van de opleiding en eindtermen

1. Met de masteropleiding wordt beoogd:

a. kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van privaatrecht, en het bereiken van de eindkwalificaties genoemd in de navolgende leden.

b. academische vorming, waaronder het verwerven van academische vaardigheden (zoals argumenteren, schrijf-, spreek- en onderzoeksvaardigheden, op juiste wijze citeren en vermelden van bronnen), het leren zelfstandig en creatief complexe problemen oplossen, kritisch reflecteren.

2. De afgestudeerde van de opleiding:

a. heeft in ieder geval grondige kennis van en inzicht in het Nederlandse privaatrecht en de internationalisering waaronder begrepen Europeanisering;

b. heeft grondige kennis van en inzicht in het Europese privaatrecht;

c. heeft inzicht in de ontwikkeling van en de samenhang tussen de diverse onderdelen van het privaatrecht;

d. is in staat zelfstandig een onderzoek voor te bereiden en uit te voeren en de bevindingen daarvan in een wetenschappelijk betoog te presenteren (het formuleren van onderzoeksvragen, het verzamelen, selecteren, verwerken en analyseren van informatie, het evalueren en trekken van conclusies en het doen van aanbevelingen over het onderzoeksterrein, het schrijven van een samenhangend wetenschappelijk betoog en het presenteren hiervan met kracht van argumenten);

e. bezit de leervaardigheden om een vervolgstudie aan te gaan op het terrein van het Nederlandse en/of Europese privaatrecht.

3. De masteropleiding kent de volgende afstudeerrichtingen:

a. Privaatrechtelijke rechtspraktijk

b. Commerciële rechtspraktijk

4. Onverminderd het bepaalde in lid 2 heeft de afgestudeerde van afstudeerrichting Commerciële rechtspraktijk:

a. grondige kennis van en inzicht in vennootschapsstructuren en het markttoezichtsrecht.

Masteropleiding Publiekrecht

Doel van de opleiding en eindtermen

1. Met de masteropleiding wordt beoogd:

- a. kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van publiekrecht, en het bereiken van de eindkwalificaties genoemd in de navolgende leden.
- b. academische vorming, waaronder het verwerven van academische vaardigheden (zoals argumenteren, schrijf-, spreek- en onderzoeksvaardigheden, op juiste wijze citeren en vermelden van bronnen), het leren zelfstandig en creatief complexe problemen oplossen, kritisch reflecteren.

2. De afgestudeerde van de opleiding:

- a. heeft in ieder geval diepgaande en grondige kennis van en inzicht in het nationale publiekrecht, de Europese en internationale dimensie daarvan en de ontwikkelingen daarbinnen;
- b. heeft een goede kennis van en inzicht in relevante aanverwante delen van het nationale publiekrecht, de Europese en internationale dimensies daarvan en de ontwikkelingen daarbinnen;
- c. is in staat literatuur, juridische bronnen en casus die betrekking hebben op het domein van de gekozen traject diepgaand te analyseren en te interpreteren, daarover kritische vragen te stellen en vernieuwende (juridische) oplossingen aan te dragen;
- d. heeft inzicht in de samenhang tussen strafrechtelijke, bestuursrechtelijke en constitutioneel-rechtelijke, Europese en internationaalrechtelijke aspecten van het domein van het gekozen traject;
- e. is in staat deel te nemen aan een wetenschappelijk debat op het domein van het gekozen traject;
- f. is in staat vakliteratuur en nieuwe ontwikkelingen in het domein van het gekozen traject te begrijpen, te interpreteren, toe te passen en kritisch te beoordelen;
- g. heeft de vaardigheden om een vervolgstudie aan te gaan door zelfstandig een literatuuronderzoek voor te bereiden en uit te voeren (onderzoeksvragen te formuleren, informatie te verzamelen, gegevens te interpreteren, conclusies te trekken, te evalueren en aanbevelingen en suggesties te doen voor verder onderzoek;
- h. is in staat een samenhangend wetenschappelijk betoog te schrijven over een onderwerp binnen het domein van het gekozen traject en dit mondeling met kracht van argumenten te presenteren voor zowel een publiek bestaande uit professionals als voor niet-professionals.

3. De masteropleiding kent de volgende afstudeerrichtingen:

- a. Staats- en bestuursrecht
- b. Gezondheidsrecht
- c. Strafrecht
- d. Militair Recht (Einde instroom afstudeerrichting Militair recht: 01-09-2016. Einde looptijd afstudeerrichting Militair recht: 31-08-2018.)

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Masteropleiding Arbeidsrecht

Track Arbeidsrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Arbeidsrecht - Individueel (6 EC)	Arbeidsrecht - Collectief (6 EC)	Scriptie (12 EC)
	<i>European Labour Law</i> (6 EC) [§]		
Keuzeonderdelen (24 EC in totaal)^{§§}			
	Pensioenrecht (6 EC)	Arbeidsrecht - Practicum (6 EC)	
	Publiek Arbeidsrecht: Arbeidsomstandigheden en Arbeidstijdenwet (6 EC)	Grondrechten in het arbeidsrecht (6 EC)	
		Ambtenarenrecht (6 EC)	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Socialezekerheidsrecht (6 EC)		
	Europees Arbeidsrecht (6 EC) [§]		
Keuzeonderdelen (24 EC in totaal)^{§§}			
	Arbeidsrecht in overnames en reorganisaties (6 EC)	Socialezekerheidsrecht Capita Selecta (6 EC)	
		Arbeid en Sport (6 EC)	
		Arbeid en Zeggenschap (6 EC)	
		Internationaal Sociaalrecht: multinationale ondernemingen in een globaliserende wereld (6 EC)	

[§] Men kiest of de Nederlandse variant of de Engelse variant: dus of Europees Arbeidsrecht of *European Labour Law*.

^{§§} Het staat de student vrij, onder goedkeuring van de Examencommissie, een hier niet genoemd vak voor 12 EC te kiezen, mits er samenhang bestaat met het masterprogramma.

Track Arbeid en Onderneming

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	(vervolg) Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	Scriptie (12 EC)
	<i>European Labour Law</i> (6 EC) ^{§§}	Arbeidsrecht - Collectief (6 EC) [§]	
Keuzevakken (12 EC in totaal)^{§§§}			
	Arbeidsrecht - Individueel (6 EC)		
	Pensioenrecht (6 EC)		
Semester	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Arbeidsrecht in overnames en reorganisaties (6 EC) [§]	Arbeid en Zeggenschap (6 EC) [§]	
	Europees Arbeidsrecht (6 EC) ^{§§}		
Keuzevakken (12 EC in totaal)^{§§§}			
	<i>Corporate Governance</i> (6 EC)	Financiering en Zekerheid (6 EC)	
	<i>European Company Law I</i> (6 EC)	<i>European Company Law II</i> (6 EC)	
	<i>Critical Analyses of Corporate Finance and Insolvency Laws</i> (6 EC)	Fusies & Overnames en <i>Joint Ventures</i> (6 EC)	

[§] Twee uit drie verplicht. Men kan alle drie de vakken kiezen.

^{§§} Men kiest of de Nederlandstalige of de Engelstalige variant

^{§§§} Het staat de student vrij, onder goedkeuring van de Examencommissie, een hier niet genoemd vak voor 12 EC te kiezen, mits er samenhang bestaat met het masterprogramma.

Masteropleiding Fiscaal Recht

Track Internationaal en Europees Belastingrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	Inkomstenbelasting voor het MKB (6 EC)	Vennootschapsbelasting voor het MKB (6 EC)	Belastingrecht in economisch perspectief II (3 EC)
	Belastingrecht in economisch perspectief I (6 EC)	Formeel Belastingrecht incl. Fiscaal proces (6 EC)	Scriptie (12 EC)
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	Belastingheffing van concerns (6 EC)	Europees Belastingrecht, direct (6 EC)	
	Internationaal Belastingrecht en Dividendbelasting (9 EC)	(vervolg) Internationaal Belastingrecht en Dividendbelasting (9 EC)	
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)

Track Nederlands Belastingrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	Inkomstenbelasting voor het MKB (6 EC)	Vennootschapsbelasting voor het MKB (6 EC)	Belastingrecht in economisch perspectief II (3 EC)
	Belastingrecht in economisch perspectief I (6 EC)	Formeel Belastingrecht incl. Fiscaal proces (6 EC)	Scriptie (12 EC)
		Loonheffingen (6 EC)*	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Successiewet (6 EC)*	(vervolg) Omzetbelasting/ Overdrachtsbelasting (9 EC)	
	Omzetbelasting/ Overdrachtsbelasting (9 EC)		
	Inkomstenbelasting van de DGA (6 EC)		

* Studenten dienen één van deze twee vakken te kiezen.

Masteropleiding Informatierecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Informatierecht (12 EC)	(vervolg) Informatierecht (12 EC)	Scriptie (12 EC)
	Intellectuele Eigendom (12 EC)	(vervolg) Intellectuele Eigendom (12 EC)	Paperextensie op het gebied van informatierecht of intellectuele eigendom (6 EC)
Gebonden keuzonderdelen (18 EC in totaal)*			
	<i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)	(vervolg) <i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)	(vervolg) <i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
Gebonden keuzonderdelen (18 EC in totaal)*			
	(vervolg) <i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)	(vervolg) <i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)	(vervolg) <i>Clinic</i> Technologie, Media & Communicatie (6 EC)
	<i>Intellectual Property Law & Practice</i> (6 EC)	<i>International and European Copyright Law</i> (6 EC)	
	<i>International Media Law, Policy & Practice</i> (6 EC)	<i>Privacy & Gegevensbescherming</i> (6 EC)	
	<i>Patent Law</i> (6 EC)		
	Telecommunicatierecht (6 EC)		

* Onder goedkeuring van de Examencommissie kan de student ook voor 6 EC kiezen uit onderdelen uit andere universitaire juridische masteropleidingen, niet-juridische onderdelen uit niet-juridische universitaire masteropleidingen en een practicum/stage. Bedoelde onderdelen dienen ten minste raakvlak te hebben met Informatierecht en niet te overlappen met vakken die ook worden gegeven als verplichte onderdelen of binnen de gebonden keuzeonderdelen.

Masteropleiding Privaatrecht

Track Privaatrechtelijke rechtspraak

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Consumentenrecht (6 EC) ^z	Internationaal Privaatrecht (6 EC) ^{z,z}	Scriptie (12 EC)
	Europees Privaatrecht (6 EC)		
Keuzeonderdelen profiel Sociaal Privaatrecht (30 EC in totaal)^{z,z,z,z}			
	Arbeidsrecht – Individueel (6 EC)	Advocaat en Ethos (6 EC)	Internationaal Privaatrecht, Notarieel (6 EC)
	Huwelijksvermogensrecht (12 EC)	Arbeidsrecht – Collectief (6 EC)	
	Consumentenrecht (6 EC)	(vervolg) Huwelijksvermogensrecht (12 EC)	
	Patiëntenrechten en Medische Aansprakelijkheid (6 EC)	<i>European Consumer Law</i> (6 EC)	
Keuzeonderdelen profiel Privaatrecht algemeen (30 EC in totaal)^{z,z,z,z}			
	<i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)
	Arbeidsrecht – Individueel (6 EC)	Advocaat en Ethos (6 EC)	
	Inkomstenbelasting voor het MKB (6 EC)	Arbeidsrecht – Collectief (6 EC)	
	<i>Comparative Law</i> (6 EC)		
	Consumentenrecht (6 EC)	Duits-Nederlands vennootschaps- en ondernemingsrecht in de grensoverschrijdende rechtspraak (6 EC)	
	<i>European Competition Law</i> (12 EC)	(vervolg) <i>European Competition Law</i> (12 EC)	
	Onroerend goedrecht (12 EC)	<i>European Consumer Law</i> (6 EC)	
	Patiëntenrechten en Medische Aansprakelijkheid (6 EC)	<i>European Contract Law</i> (6 EC)	
	<i>Private Law Theory</i> (6 EC)	<i>European Insolvency Law</i> (6 EC)	
	Huwelijksvermogensrecht (12 EC)	(vervolg) Huwelijksvermogensrecht (12 EC)	
	Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	(vervolg) Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	

		<i>European Tort Law</i> (6 EC)	
		<i>International Commercial Arbitration</i> (6 EC)	
		(vervolg) Onroerend goedrecht (12 EC)	
		<i>Property, Finance and Security</i> (6 EC)	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
		Financiering en Zekerheid (6 EC) ²	
		Insolventierecht (6 EC) ^{2,3}	
Keuzeonderdelen profiel Sociaal Privaatrecht (30 EC in totaal)^{4,5,6}			
	Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad en werkgeversaansprakelijkheid (6 EC)	Arbeid en Sport (6 EC)	
	Arbeidsrecht in overnames en reorganisaties (6 EC)	Arbeid en Zeggenschap (6 EC)	
	Erfrecht (12 EC)	(vervolg) Erfrecht (12 EC)	
		Sociale Rechtshulp (6 EC)	
Keuzeonderdelen profiel Privaatrecht algemeen (30 EC in totaal)^{4,5,6}			
	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)
	Bestuur en Privaatrecht (6 EC)	Aanbestedingsrecht en Bouwrecht (6 EC)	
	Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad en werkgeversaansprakelijkheid (6 EC)	Levensverzekeringsrecht (6 EC)	
	Erfrecht (12 EC)	(vervolg) Erfrecht (12 EC)	
	Corporate Governance (6 EC)	<i>European Company Law II</i> (6 EC)	
	<i>European Company Law I</i> (6 EC)	Financiering en Zekerheid (6 EC)	
	Financieel Recht, inleiding (6 EC)	Financieel Recht, verdieping (6 EC)	
	Internationaal Handelsrecht (6 EC)	Romeins Privaatrecht (6 EC)	
	<i>Private Law Theory</i> (6 EC)	<i>Property, Finance and Security</i> (6 EC)	
	Kunst en Recht (6 EC)		
	Overheidsaansprakelijkheid (6 EC)		
	Verzekeringsrecht I (6 EC)		

- ^s De student dient één van deze twee onderdelen te kiezen. Het is ook mogelijk beide vakken te volgen.
- ^{ss} Indien het vak Internationaal privaatrecht (6 EC), of een naar het oordeel van de Examencommissie daaraan gelijk te stellen vak, is behaald in de bachelor, is het mogelijk dit vak te vervangen door een keuzevak van 6 EC
- ^{sss} Voor deelname aan de master is vereist dat het UvA bachelorvak Insolventierecht (Bachelor) (6 EC) is behaald. Als dit vak, of een naar het oordeel van de Examencommissie daaraan gelijk te stellen vak, geen deel heeft uitgemaakt van de bachelor, dan dient het vak Insolventierecht (Master) (6 EC) in de master te worden behaald.
- ^{ssss} Indien het deficiëntievak Insolventierecht behaald dient te worden in de master is het totaal keuzevakken 24 EC. Voor ten hoogste 6 EC kan de student ook kiezen voor masteronderdelen van andere universitaire juridische opleidingen, voor niet-juridische masteronderdelen uit niet-juridische universitaire opleidingen of een practicum/stage, behoudens goedkeuring van de Examencommissie

Track Commerciële rechtspraktijk

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	(vervolg) Vennootschaps- en Rechtspersonenrecht (12 EC)	Scriptie (12 EC)
	Europees Privaatrecht (6 EC)	Internationaal Privaatrecht (6 EC) ^{ss}	
Keuzevakken (18 EC in totaal)^s			
	<i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)
	Eventuele stage (6 EC)	Eventuele stage (6 EC)	Eventuele stage (6 EC)
	<i>European Competition Law</i> (12 EC)	(vervolg) <i>European Competition Law</i> (12 EC)	
	Onroerend goedrecht (12 EC)	(vervolg) Onroerend goedrecht (12 EC)	
		<i>European Contract Law</i> (6 EC)	
		<i>European Insolvency Law</i> (6 EC)	
		<i>International Commercial Arbitration</i> (6 EC)	
		<i>Property, Finance and Security</i> (6 EC)	
		Duits-Nederlands vennootschaps- en ondernemingsrecht in de grensoverschrijdende rechtspraktijk (6 EC)	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Financieel Recht, inleiding (6 EC)	Insolventierecht (6 EC) ^{sss}	

Keuzevakken (18 EC in totaal)*

Eventuele stage (6 EC)	Eventuele stage (6 EC)	Eventuele stage (6 EC)
(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)	(vervolg) <i>Willem C. Vis Moot Court</i> (12 EC)
<i>European Company Law I</i> (6 EC)	<i>European Company Law II</i> (6 EC)	
<i>Financial Law: Interaction of Private Law and Financial Regulation</i> (6 EC)	<i>Fusies & Overnames en Joint Ventures</i> (6 EC)	
<i>Critical Analyses of Corporate Finance and Insolvency Laws</i> (6 EC)	Financieel Recht, verdieping (6 EC)	
<i>Corporate Governance</i> (6 EC)	Financiering en Zekerheid (6 EC)	

* Indien het deficiëntievak Insolventierecht behaald dient te worden in de master is het totaal keuzevakken 12 EC.

** Indien het vak Internationaal privaatrecht (6 EC), of een naar het oordeel van de Examencommissie daaraan gelijk te stellen vak, is behaald in de bachelor, is het mogelijk dit vak te vervangen door een keuzevak van 6 EC

*** Voor deelname aan de master is vereist dat het UvA bachelorvak Insolventierecht (Bachelor) (6 EC) is behaald. Als dit vak, of een naar het oordeel van de Examencommissie daaraan gelijk te stellen vak, geen deel heeft uitgemaakt van de bachelor, dan dient het vak Insolventierecht (Master) (6 EC) in de master te worden behaald.

Masteropleiding Publiekrecht

Track Staats- en bestuursrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Beginselen van een democratische rechtsstaat (12 EC) ²	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) ²	Scriptie (12 EC)
Gebonden keuzevakken (12 EC in totaal)			
	Kernvak Bestuursrecht I (6 EC) ^{2,3}	Kernvak Bestuursrecht II (6 EC) ^{2,3}	
	Kernvak Staatsrecht I (6 EC) ^{2,3}		
Keuzevakken profiel Staatsrecht (18 EC in totaal)^{4,5,6}			
	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)
	Kernvak Staatsrecht I (6 EC)	Vrijheid van meningsuiting in rechtsvergelijkend perspectief (6 EC)	
	<i>Comparative Constitutional Law</i> (6 EC)	Studentenparlement (practicum) (12 EC)	
	Mediarecht (6 EC)		
Keuzevakken profiel Bestuursrecht (18 EC in totaal)^{4,5,6}			
	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)
	Kernvak Bestuursrecht I (6 EC)	Kernvak Bestuursrecht II (6 EC)	
	Europees en Economisch Bestuursrecht (6 EC)	Handhaving (6 EC)	
	Gezondheidsrecht (12 EC)	(vervolg) Gezondheidsrecht (12 EC)	
	<i>EU Migration Law: free movement of persons within the EU</i> (6 EC)		
Keuzevakken profiel Gebiedsontwikkeling (18 EC in totaal)^{4,5,6}			
	Omgevingsrecht en Gebiedsontwikkeling I (6 EC)		
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) ²	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) ²	
		Kernvak Staatsrecht II (6 EC) ^{2,3}	

Keuzevakken profiel Staatsrecht (18 EC in totaal) ^{***}		
Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)
<i>European Constitutional Law</i> (12 EC)	(vervolg) <i>European Constitutional Law</i> (12 EC)	
Wetgevingspracticum (12 EC)	(vervolg) Wetgevingspracticum (12 EC)	
(vervolg) Studentenparlement (practicum) (12 EC)	(vervolg) Studentenparlement (practicum) (12 EC)	
Kernvak Staatsrecht II (6 EC)		
Keuzevakken profiel Bestuursrecht (18 EC in totaal) ^{***}		
Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)	Burgerlijke Ongehoorzaamheid (6 EC)
VAR-pleitwedstrijd (12 EC)	(vervolg) VAR-pleitwedstrijd (12 EC)	(vervolg) VAR-pleitwedstrijd (12 EC)
<i>EU Migration Law: forced and unforced migration to the EU</i> (6 EC)	Vreemdelingenrecht (6 EC)	
Overheidsaansprakelijkheid (6 EC)	Overheid en Gezondheidszorg (6 EC)	
Keuzevakken profiel Gebiedsontwikkeling (18 EC in totaal) ^{***}		
Bestuur en Privaatrecht (6 EC)	Aanbestedingsrecht en Bouwrecht (6 EC)	
Omgevingsrecht en Gebiedsontwikkeling II (6 EC)		

^{*} Men volgt het vak óf in het eerste óf in het tweede semester.

^{**} Men volgt Staatsrecht I en II (12 EC) of Bestuursrecht I en II (12 EC) of Staatsrecht I en Bestuursrecht I (12 EC).

^{***} Voor in totaal ten hoogste 6 EC kan de student, onder goedkeuring van de Examencommissie, ook kiezen uit: onderdelen uit andere universitaire juridische opleidingen; niet-juridische onderdelen uit niet-juridische universitaire opleidingen; stage. Bedoelde onderdelen dienen raakvlak te hebben met Staats- en Bestuursrecht.

Track Gezondheidsrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [§]	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [§]	Scriptie (12 EC)
	Gezondheidsrecht (12 EC)	(vervolg) Gezondheidsrecht (12 EC)	
Gebonden keuzevakken (18 EC in totaal)^{§§}			
	Patiëntenrechten en medische aansprakelijkheid (6 EC)	Overheid en Gezondheidszorg (6 EC)	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [§]	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [§]	
Gebonden keuzevakken (18 EC in totaal)^{§§}			
	Rechtshandhaving in de gezondheidszorg (6 EC)	Rechtsvragen rond het begin en het einde van het leven (6 EC)	
	Zorginstelling en Recht (6 EC)	<i>European Health Law and Policy</i> (6 EC)	

[§] Men volgt het vak óf in het eerste óf in het tweede semester.

^{§§} Voor in totaal ten hoogste 6 EC kan de student, onder goedkeuring van de Examencommissie, ook kiezen uit: onderdelen uit andere universitaire juridische opleidingen; niet-juridische onderdelen uit niet-juridische universitaire opleidingen; stage. Bedoelde onderdelen dienen raakvlak te hebben met Gezondheidsrecht.

Track Strafrecht

Semester 1	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	Beginselen van een democratische rechtsstaat (12 EC) [‡]	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [‡]	Scriptie (12 EC)
Gebonden keuzevakken (24 EC in totaal)			
	Strafrecht Verdieping (12 EC)	(vervolg) Strafrecht Verdieping (12 EC)	
	<i>International Criminal Law</i> (12 EC)	(vervolg) <i>International Criminal Law</i> (12 EC)	
	<i>International Criminal Tribunals – Procedural Aspects</i> (6 EC)		
Vrije keuzereimte (12 EC in totaal)^{††}			
	Krijgsmacht en Staatsrecht (6 EC)	Criminologie (6 EC)	
	Militair Ambtenarenrecht (6 EC)	<i>European Criminal Law</i> (6 EC)	
		<i>International Criminal Tribunals – Workshop</i> (6 EC)	
Semester 2	Blok 1	Blok 2	Blok 3
Verplichte onderdelen			
	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)	(vervolg) Scriptie (12 EC)
	Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [‡]	(vervolg) Beginselen van de democratische rechtsstaat (12 EC) [‡]	
Gebonden keuzevakken (24 EC in totaal)			
	Bewijzen in het strafrecht (6 EC)	Sanctierecht (6 EC)	
	<i>International Criminal Tribunals – Substantive Law</i> (6 EC)		
Vrije keuzereimte (12 EC in totaal)^{††}			
	Criminologisch Onderzoek (6 EC)	Militair Straf- en Tucht recht (6 EC)	
	<i>International Law of Military Operations</i> (6 EC)		
	Oefenrechtbank Strafrecht (6 EC)		
	Onderneming en Strafrecht: Capita Financieel Strafrecht (6 EC)		

[‡] Men volgt het vak óf in het eerste óf in het tweede semester.

^{††} Voor in totaal ten hoogste 6 EC kan de student, onder goedkeuring van de Examencommissie, ook kiezen uit: onderdelen uit andere universitaire juridische opleidingen; niet-juridische onderdelen uit niet-juridische universitaire opleidingen; stage. Bedoelde onderdelen dienen raakvlak te hebben met Strafrecht.

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

Maandag 2 oktober 2017		
9.30	10.00	Aankomst en welkom door decaan
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prof. dr. P.A. Nollkaemper - decaan 2. Prof. dr. M.Y.A. Zieck - vice-decaan & onderwijsdirecteur (MA) 3. Prof. dr. A.F. Salomons - onderwijsdirecteur & opleidingsdirecteur (BA (RG)) 4. Mr. J.A.C.M.P. Brugman-Augustijn - bestuurssecretaris 		
10.00	12.30	Voorbereidend overleg en inzien documenten
12.30	13.00	Lunch
13.00	14.00	Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken alle opleidingen
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prof. dr. A.F. Salomons - onderwijsdirecteur & opleidingsdirecteur (BA (RG)) 2. Mr. dr. S.J. Mol-Verver - opleidingsdirecteur (BA + MA FISC) 3. Mr. J. Roest - opleidingsdirecteur (MA PRIV) 4. Dr. F.T. Groenewegen - interim opleidingsdirecteur (MA PUBL) 5. Dr. I. Zaal - opleidingsdirecteur (MA ARB) 6. Prof. dr. M.M.M. van Eechoud - opleidingsdirecteur (MA INFO) 7. Prof. dr. A.A.M. Schrauwen - opleidingsdirecteur (MA IEL) 8. Prof. dr. M.B.M. Loos - opleidingsdirecteur (MA EPL) 		
14.00	14.45	Gesprek met studenten B Rechtsgeleerdheid
<ol style="list-style-type: none"> 1. Stefanie Janson - student BA RG 2. Maus Arends - student BA RG 3. Sophie Vetter - student BA RG 4. Tasa Jiya - student BA RG 5. Sam de Wijs - student BA RG 6. Bodine Kramer - alumnus BA RG 7. Sacha van Ligten - alumnus BA RG 8. Fleur Baak - student BA RG 		
14.45	15.15	Overleg/pauze
15.15	16.00	Gesprek met studenten B en M Fiscaal Recht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Esmee Emanueel - student BA FISC 2. Anne Myra van der Meulen - student BA FISC 3. Safira Buis - student BA FISC 4. Isabelle Tiems - student MA FISC NL 5. Marthijn Leegsma - alumnus MA FISC NL 6. Edwin Bakker - student MA FISC INT & EUR 7. Silvester Klaus - student MA FISC INT & EUR 8. Umit Kahraman - alumnus MA FISC INT & EUR 		
<i>Parallel sessie:</i> Gesprek verantwoordelijken scriptietraject		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prof. dr. M.Y.A. Zieck - vice- decaan & onderwijsdirecteur 2. Mr. S. de Groot - coördinator masterscriptie 3. Mr. dr. S.J. Mol-Verver - opleidingsdirecteur 4. Dr. drs. D.L.M.T. Dankers-Hagenaars - coördinator bachelorscriptie 		

16.00	16.45	Gesprek met docenten B Rechtsgeleerdheid, B en M Fiscaal Recht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Mr. M. Steen (BA RG) 2. Prof. dr. R.J. de Weijs (BA RG) 3. Dr. mr. R. Janse (BA RG) 4. Mr. dr. A.J. Muntjewerff (BA RG) 5. Mr. H.F. van der Weerd-van Joolingen (FISC) 6. Mr. C. Wisman (FISC) 7. Mr. W. Nijssen (FISC) 8. Prof. dr. J.L. van de Streek (FISC) 9. Prof. dr. R.P.C. Cornelisse (FISC) 		
16.45	17.15	Pauze
17.15	18.00	Gesprek met leden van Opleidingscommissies B Rechtsgeleerdheid en B & M Fiscaal Recht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kasper van Haaren - OC - student (BA RG) 2. Luna Evers - OC - student (BA RG) 3. Jorrit Jans - OC - student (FISC) 4. Nivard Witte - OC - student (FISC) 5. Mr. dr. J.H. Reestman - OC - docent (BA RG) 6. Mr. M. Steen - OC - docent (BA RG) 7. Dr. C.M. Brölmann - OC - docent (BA RG) 		

Dinsdag 3 oktober 2017		
9.00	10.00	Voorbereidend overleg en inzien documenten; spreekuur (9.30-10.00)
10.00	10.45	Gesprek met studenten Privaatrecht en Arbeidsrecht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Myrthe Prinsze (MA PRIV PRP) 2. Lynn Rook (MA PRIV PRP) 3. Daan Gieben (MA PRIV CP) 4. Lieke Bartelsman (MA PRIV CP) 5. Rosalie ter Meulen (MA ARB ARB) 6. Pien Struyk (MA ARB A&O) 7. Lisa van den Goorberghe (MA ARB A&O) 		
<i>Parallel sessie: Gesprek met studenten International & European Law en International Criminal Law (Engels)</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Miles Krist (MA IEL EU LAW) 2. Wiebe Hommes (MA IEL EU LAW) 3. Lars Smit (MA IEL ECLR) 4. Yi Zhang (MA IEL ITIL) 5. Jeroen Duin (MA IEL PIL) 6. Jindan Mann (MA ICL) 7. Tom Walter (MA ICL) 		
10.45	11.15	Terugkoppeling en overleg panel
11.15	12.00	Gesprek met studenten Publiekrecht en Informatierecht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Tessa van Bedaf (MA PUBL S&B) 2. Sophie de Vries (MA PUBL S&B) 3. Nicky Wijkman (MA PUBL STRAF) 4. Saloua Karimi (MA PUBL STRAF) 5. Simon de Wildt (MA PUBL GEZOND) 6. Cees Plaazier (MA INFO) 7. Melanie Klus (MA INFO) 		

<i>Parallel sessie: Gesprek met studenten European Private Law (Engels)</i>		
1. Martijn Maters (MA EPL) 2. Daniela Pizzuto (MA EPL) 3. Daniela Čičkánová (MA EPL) 4. Giacomo Ragusa (MA EPL)		
12.00	12.30	Terugkoppeling en overleg panel
12.30	13.00	Lunch
13.00	13.45	Gesprek met docenten Nederlandstalige masters
1. Prof. dr. C. Mak (MA PRIV PRP) 2. Prof. dr. R.J. de Weijs (MA PRIV CP) 3. Dr. drs. G.J.P. de Vries (MA PRIV PRP + CP) 4. Dr. A.E. Oderkerk (MA PRIV PRP + CP) 5. Prof. dr. R.M. Beltzer (MA ARB ARB + A&O) 6. Prof. mr. E. Verhulp (MA ARB ARB + A&O) 7. Mr. E.F. Grosheide (MA ARBARB + A&O) 8. Prof. dr. J. Legemaate (MA PUBL GEZOND) 9. Prof. mr. dr. A.J.C. de Moor-van Vugt (MA PUBL S&B) 10. Mr. dr. K.C.J. Vriend (MA PUBL STRAF) 11. Dr. D. Abels (MA PUBL STRAF) 12. Dr. T. McGonagle (MA INFO)		
<i>Parallel sessie: Gesprek met docenten Engelstalige masters (Engels)</i>		
1. Prof. dr. C. Eckes (MA IEL EU LAW) 2. Dr. T.A.J.A. Vandamme (MA IEL EU LAW) 3. Dr. K.J. Cseres (MA IEL ECLR) 4. Dr. C.M. Brölmann (MA IEL PIL) 5. Dr. H.E. Kjos (MA IEL ITIL) 6. Prof. dr. A.A.H. van Hoek (MA EPL) 7. Dr. M. Bartl (MA EPL) 8. C. Leone LLM (MA EPL)		
13.45	14.15	Terugkoppeling en overleg panel
14.15	15.00	Gesprek met leden van de Opleidingscommissie voor de Nederlandstalige masters en de Engelstalige masters (excl. MA Fiscaal)
1. Rosalie ter Meulen (MA NL ARB ARB) OC - student 2. Nicky Wijkman (MA NL PUBLIEK STRAF) OC - student 3. Merel Kramers (MA NL PUBLIEK GEZOND) OC - student 4. Martijn Leegsma (MA ENG IEL - PIL) OC - student 5. Dr. drs. G.J.P. de Vries (MA NL) OC - docent 6. Prof. dr. M.B.M. Loos (MA NL) OC - docent 7. Dr. K.J. Cseres (MA ENG) OC - docent 8. C. Leone LLM (MA ENG) OC - docent		
15.00	15.30	Terugkoppeling en overleg panel
15.30	16.15	Gesprek met leden van de Examencommissie
1. Prof. dr. C.M. Cappon (vz ex. cie) 2. Mr. G.P. van Nifterik (vz toetscomm ex. cie) 3. Mr. B.K. Olivier (vz fraudecommissie ex. cie) 4. Prof. dr. B.E. Reinhartz (ex. cie) 5. S.G.H. Spoelder (toetscomm ex. cie) 6. Prof. dr. J.L. van de Streek (ex. cie) 7. Dr. drs. G.J.P. de Vries (fraude comm ex. cie) 8. Mr. drs. L.M. Zagers (ambt. secr)		
16.15	16.45	Pauze

16.45	17.30	Gesprek met alumni Privaatrecht en Arbeidsrecht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Danique Meijer (MA PRIV PRP) 2. Natascha Veenendaal (MA PRIV CP) 3. Jamie Zoutberg (MA ARB A&O) 4. Marloes de Koning (MA ARB A&O) 		
<i>Parallel sessie: Gesprek met staf Columbia University (master ICL) (Engels)</i>		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prof. A. Kolker - dean and executive director of international and comparative law programs CLS 2. Prof. L. Damrosch - docent CLS 3. Prof. dr. mr. G.K. Sluiter - opleidingsdirecteur ALS 4. Prof. dr. G.Y.J.M. Mettraux - docent ALS 		
17.30	18.15	Gesprek met alumni Publiekrecht en Informatierecht
<ol style="list-style-type: none"> 1. Robbert van Middelburg (MA PUBL S&B) 2. Simcha Plas (MA PUBL STRAF) 3. Lineke de Knijff (MA PUBL GEZOND) 4. Julian Eck (MA INFO) 5. Roel Maalderink (MA INFO) 6. Anne Thier-Goubitz (MA INFO) 		
Gesprek met alumni Engelstalige masters		
<ol style="list-style-type: none"> 1. Minke de Haan (MA IEL EU LAW) 2. Dalina Bachasingh (MA IEL ITIL) 3. Jori de Goffau (MA IEL ECLR) 4. Meiko Meguro (MA IEL PIL) 5. Bastiaan Loopstra (MA IEL PIL) 6. Barbara van Straaten (MA ICL) 7. Martha Asio (MA EPL) 8. Piera Anziani (MA EPL) 9. Josse Klijnsma (MA EPL) 		
17.30	18.00	Terugkoppeling en overleg panel

Woensdag 4 oktober 2017		
09.00	9.30	Rondleiding
09.30	10.30	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken
<ol style="list-style-type: none"> 1. Prof. dr. A.P. Nollkaemper - decaan 2. Prof. dr. M.Y.A. Zieck - vice-decaan / onderwijsdirecteur 3. Prof. dr. A.F. Salomons - onderwijsdirecteur / opleidingsdirecteur 		
10.30	12.30	Opstellen voorlopige bevindingen
12.30	13.00	Pauze en lunch
13.00	16.00	Opstellen voorlopige bevindingen
16.00	16.30	Voorbereiden mondelinge rapportage (panel intern)
16.30	17.00	Mondelinge rapportage voorlopige bevindingen

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken bestudeerd van afgestudeerden van de masteropleiding Privaatrecht en steeds 10 eindwerken van de masteropleidingen Arbeidsrecht, Fiscaal Recht, Informatierecht en Publiekrecht. De studentnummers van de eindwerken zijn bekend bij QANU en kunnen op verzoek worden opgevraagd.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Studiemateriaal, waaronder toetsopgaven en een representatieve selectie handboeken, van de volgende cursussen in de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid:
  1. Inleiding in de rechtswetenschap
  2. Europese Rechtsgeschiedenis
  3. Bestuurs(proces)recht II
  4. Insolventierecht
  5. Internationaal publiekrecht
  6. Ter inzage: syllabus 'Zicht op de rechtspraktijk'
- Studiemateriaal van de volgende cursussen in de bacheloropleiding Fiscaal Recht:
  1. Fiscaal Bestuursrecht
  2. Introductie Belastingrecht 1
- Jaar- en tussentijdse verslagen van de examencommissie, de toetscommissie en de opleidingscommissies;
- Notitie toetscommissie - Toetsontwerp: leerdoelen en toetsmatrijs
- Facultair Strategisch Plan FdR 2015-2020
- UvA Onderwijsvisie
- Onderzoeken VSNU & Ministerie OCW (matching)
- UvA Kader Toetsbeleid
- Strategisch Kader Internationalisering
- Roadmap Blended Learning
- Studiesucces aan de Universiteit van Amsterdam (Plan van Aanpak Studiesucces)
- Evaluatie-instrument UvA Q